

Mikó Lajosné, Lakatos Gyula

Gazdasági helyzetünkről

Az ország gazdasági helyzete nem valami rózsás, a bőrünkön érezzük. A helyzet lényegét tekintve egy tartós inflációban élő, lefelé „csúszó”, hanyatló gazdaságot tapasztalunk a környezetünkben, ahol tíz év alatt mindazokat a mobilizáló tényezőket eltékozták, jogszerűen magán és idegen kezekre játszották, amelyek a felemelkedés kiinduló pontjai lehettek volna.

Négy nagy és fontos faktorról találkozhatunk, amelyek a következő évek és évtizedek során meghatározzák a gazdasági fejlődésünket (de a politikait is). A helyzet értékelése, hatásvizsgálata, kritikája még évtizedekig várhatni fog magára. Ezen tényezők:

- a) a „piacgazdaság” címszó alatt a nagy monopolizációs cégek megtelepedése, amelyek egyesek becslése szerint a gazdaság több mint egyharmadát ellenőrzik;
- b) a magánosítás, amely 1989/90-es évek árain számolva óvatos becslés szerint is kb. 2 billió ((2000 milliárd) , a mai - 1996-os évi áron pedig kb. 4 billió (4000 milliárd) forintot tesz ki;
- c) a lakosság nagy tömegének az elszegényedése , a filléres gondok általános elterjedése, a mintegy 600 ezer nyilvántartott, valamint kb. 600 ezer falusi (rejtett) munkanélküli tömege;
- d) a GDP 1980-hoz viszonyítva 11,7 %-kal csökkent , ugyanakkor a reálbér 22,3 %-kal, azaz miközben a GDP az 1980 körüli színvonalig süllyedt, az egy keresőre jutó reálbér az 1965 évi színvonalig esett vissza, az egy főre jutó fogyasztás pedig az 1973 évi szinten mozog. Ez azt jelenti, hogy a magyar gazdaság összességében az 1970-es év színvonalán stagnál. Amikor erre a gazdasági helyzetet

jellemző és meghatározó négy tényezőre rámutatunk, még fel sem tesszük azt a kérdést, hogy hatékonyabban működik-e a gazdaság, mint a 70-es években? Növekedett-e a nemzetgazdaság, vagy éppen a régiók gazdaságának hatékonysága? Ez pedig kardinális gazdasági és politikai kérdés.

Természetesen vizsgálhatjuk a gazdaságot sokféle indítással: - pl. a külföldi tőke bevonási lehetőségének az oldaláról és annak hatásairól, - lehet vizsgálni a pénzügyi külső belső stabilitás oldaláról, - a különböző tulajdon működési hatásairól, - a működő hazai és külföldi tőkés érdekek megjelenésének oldaláról, stb.

A mi kiindulási pontunk - miután alapvető feladatunk, a munkavállalók érdekeinek a megjelenítése, érvényesítése - ez nem lehet más mint az ország lakosságának alapérdeke: azaz részesedés a fogyasztásban, a termelésben és a különféle szolgáltatásokban.

A fogyasztást itt azért tartjuk kiindulópontnak, mert az áru gazdaságban a fogyasztás, termelés és szolgáltatás a gazdaság kiszélesítésének előrehajtó ereje. (Erre az egyszerű közgazdasági igazságra Dr. Rudnay János a multinacionális cégek klubjának elnöke többször is rámutatott.) Ugyanis, ha bármi módon keresletet támasztunk - tehát nem pénzt vonunk ki a gazdaságból, hanem pénzt „dobunk” a gazdaságba a fogyasztást igénylő lakosoknak, - akkor az plusz keresletet támaszt az áruk iránt.

Közismert gazdasági „tétel”, hogy 1 milliárdnyi plusz pénznek a megjelenése a gazdaságban nem 1 milliárdnyi, hanem jóval nagyobb - 5-10 milliárd forintnyi - plusz keresletet indukál. A kereslet növekedésére a gazdaság a kínálat növelésével, vagy szerkezetének megváltoztatásával, vagy a termékek minőségének növelésével reagál. Végsősoron megnövekszik a vállalatok jövedelme (amelyekre a mély homály ellenére ma is következtetni tudunk), megnövekszenek a vállalati tevékenységhez

kapcsolódó adók, de a lakosságtól befolyt adók volumene is emelkedik, ha az adókulcsokat és sávokat nem változtatják jelentősebben.

A Horn - Bokros - Surányi féle goromba, szubjektív beavatkozás a gazdaságba mindenféle gazdasági és politikai stabilizáló tényezőt kiiktatott és még évekig tartó irritáló, instabilitást hordozó hatást fog kifejteni, valószínűen mind a kormánypártokra, mind az ellenzékére.

A lényegét azonban szeretnénk újra leszögezni: a 70-es évek végén kiszámítottuk, hogy mennyi a nemzetgazdaság nettó termelési értéke /az anyag, energia és amortizáció mentes termelési érték/, amely felett a gazdaság ténylegesen rendelkezik. Ez a nettó termelési érték 100,- forint összértékből 30,- forintot, azaz 30%-át tette ki. Ezek az adatok a KSH évkönyvéből összeállíthatók. Ezen a 30 %-on akkor a gazdaság két „szereplője” osztozott: az állam 15%-ig, a lakosság szintén 15%-ig részesedett belőle. Itt szükséges azt is megjegyezni, hogy akkor a lakosság fele - 5.1-5.2 millió fő - foglalkoztatott volt.

A gazdaság szereplői azonban változtak az 1989-90-es rendszerváltás után. Az elosztási folyamat lényegében három „szereplőssé” alakult át, miközben a termelés két „szereplős” maradt.

Az első „szereplő” az állam a maga igényével és kevéssé változott szerepével, struktúrájával. A második változatlanul a termelők, többségükben a munkavállalók jelentős tömegei. Viszont megjelent a harmadik „szereplő”, egy viszonylag szűk réteg, amely a „helyét”, jogait és főként a pénzt keresi a „nap” alatt - ez az újsütetű gazdasági és politikai elit - a tőkésék, menedzsereik rétege.

Ezek osztozkodása a jövedelmeken a munkavállalók, a termelők rovására történhet és az elmúlt fél évtizedben is ez történt.

Mindennek a következménye, hogy a GDP csökkenésénél nagyobb mértékben csökkentek a reálbérek. A jövedelmek burkolt átcsoportosításának egyik módja, hogy a külföldi termékekkel kiszorítják a hazai ter-

mékeket. Nem egyszer nem jobb minőséggel az uniformizálódás felé terelik az átlagos állampolgár fogyasztását és ekkor még a bővli-árúk szemétdombjáról nem is beszélünk. Hasonló módszer az is, hogy egy adott vállalattal együtt a piacot is felvásárolják. A jövedelmek növelése érdekében indult roham az oktatás és az egészségügy „racionalizálásának” irányába, (amelyre hazánkban szükség is lett volna). Ugyanis itt jelentős költségeket lehet átcsoportosítani az új elit, a friss hazai tőkésék és a komprádorok zsebébe. Ennek az a következménye, hogy a tőke gazdaságilag és politikailag megszilárdítja uralmát, helyét a gazdaságban, helyet csinál magának a politikában is. Ez nem jelenti azonban, hogy a gazdasági fejlődést is meggyorsítja. Tehát ez az a háttér, amely előtt folynak a jelenlegi gazdasági és politikai ütközések.

Vajon a sokat hirdetett stabilizáció mennyire megalapozott? Mennyire áll szilárd lábakon ez a gazdaság? Mennyire várható a kilábalás? A kérdésekre a válaszok igen messze vezetnek el, amelyre a kormányzati vezető garnitúrának előbb-utóbb választ kell adnia, szembenéznie a tényekkel.

Már az említett szám adatok is lehangoló képet mutatnak.

A GDP, a reálbér és az árindex alakulása 1988-hoz viszonyítva.

Év	GDP	Reálbér	Fogyasztói árindex
1988	100,0	100,0	100,0
1990	- 3,9	- 4,1	50,8
1991	- 7,8	- 12,3	103,6
1992	- 12,3	- 13,3	151,6
1993	- 11,7	- 15,2	179,4
1994	- 9,1	- 9,1	249,8
1995	- 9,1	- 18,6	347,9
1996	- 9,0	- 22,3	433,0
1997	- 7,3	- 22,0	518,1
1998	- 3,5	- 20,9	604,7

Az ábra szemléletesen mutatja a GDP jelentős, mintegy tíz éves visszaesését és azt, hogy a reálbér esetén majdnem kétszeres a visszaesés, stagnáló irányzatot tükröz. Az árindexet figyelmen kívül is hagyhatjuk, elégséges a GDP és a reálbér közötti olló szétnyílására (szétnyítására) felfigyelnünk. A végső fogyasztás és az összes felhalmozás együttes összege kb. 4600 milliárd forint volt 1994-ben folyó áron, akkor azzal is tisztában kell lenni, hogy hihetetlenül nagy összegeket vontak el a lakosságtól és került máshol felhalmozásra.

Ha viszont az állami költségvetést vizsgáljuk, kevésbé találunk olyan tételt, amely ezt indokolná.

Az 1995 évi, vagy az 1996 évi előirányzatokat nézzük, a következőket tapasztaljuk:

Megnevezés	1995 évi tény	1996 évi előír.
	milliárd forint	
A TB közreműködésével folyósított ellátás	204,9	199,9
A központi költségvetési szervek támogatása	393,5	453,9
Az önkormányzatok támogatása	320,2	330,3
- az adósságszolgálat	502,9	546,6

Ezek teszik ki a legjelentősebb kiadási összegeket. Az 1995. év költségvetés végösszegének (azaz az 1 729,0 milliárd forint) ezek a tételek 82 %-át, az 1996 év előirányzatának (azaz a 2 186,8 milliárd forintnak) pedig a 73,4-át teszik ki. Itt kell azt is megjegyezni, hogy a társadalombiztosítási ellátás kívül kerül a költségvetésen.

Maga az adósságszolgálat sem indokolja a reálbérek ilyen katasztrófális és tartós visszaesését. Az árindex ugrásszerű emelkedése nemcsak a munkavállalókat sújtja, hanem a lakosság más rétegeit is: a mezőgazdaságban önállóvá válókat, a kisvállalkozásba kényszerített tízezreket, sőt a reálgazdaságban működő közép és nagyvállalkozók jelentős részét is. Ezt csak a pénzügyi és értékpapír műveletekben résztvevők, valamint a valutákat szabadon váltó vállalkozók tudják megkezelni vagy kihasználni.

Vajon a beruházásokon meglátszik-e ez a tartós nadrágszínhúzás?

Ha az összefelhalmozást vizsgáljuk, azt látjuk, hogy

1991-ben folyó áron 491,9 Mrd. Ft, ez 80-as áron 209,1 Mrd. Ft,
 1992-ben folyó áron 555,7 Mrd. Ft, ez 80-as áron 205,9 Mrd. Ft,
 1993-ban folyó áron 638,3 Mrd. Ft, ez 80-as áron 211,1 Mrd. Ft,
 1994-ben folyó áron 842,3 Mrd. Ft, ez 80-as áron 236,9 Mrd. Ft.

(Forrás: Statisztikai Évkönyv 1994. KSH 1995.92 old. és a termelési árindex-el számolva).

Ha pedig az 1980-at 100-nak vesszük akkor a kép még inkább lehangoló.

Év	Beruházás	Üzembe helyezett beruházás
1980	100,0	100,0
1990	81,6	87,7
1991	71,6	83,3
1992	70,5	72,4
1993	72,3	72,0
1994	81,3	80,4

A kormány sem a külföldi adósságot nem törlesztette 1994-ig, de utána sem (a privatizációs bevételből némi összeget 1996-ban), inflációt sem „gerjesztettek” a beruházások, az 1980 évi szint 75 - 80 körül mozognak.

A kormány jelentése azt állítja, hogy 1995-ben a nadragszímeghúzásokkal kb. 400 milliárd forintot csoportosított át a gazdaságba.

Ez valószínűen így is van (vagy esetleg több is annál). De akkor hol is van a megszilárduló gazdaság, a gazdaság komolyabb élénkülése?

A kérdés lényege, hogy kinek a kezébe csoportosították át ezt a hatalmas összeget? Nem mindegy, hogy a jövedelmek hova kerülnek át! Ha a lakosságtól vonják el ezt az összeget, ez korlátozza a fizetőképes keresletet, (de nem biztos hogy máshol bővíti). Ez nem javítja a vállalkozások jövedelmezőségét (és forgalmát). Sőt célszerűbbé válik a termelés csökkentése, hiszen az adott cég külföldön levő vállalatától gyorsan behozhatja a keresett termékeket, (a külföldi „pályán” - a cégek egy részének az „hazai pálya” - saját országa belső feszültségeit enyhítheti). A magyar piac a visszaszorított kereslet miatt korlátozott, nincs semmilyen indok, hogy itt hazánkban fektesse be a megszerzett plusz nyereségét (azt a bizonyos 400 milliárdot). Az adott kereslet az adott kapacitással nem indokolja a kapacitás növelését, azaz a beruházást.

Más lenne a helyzet ha a kormány nem ilyen szubjektív módon nyúlna bele a gazdaságba és nem korlátozná a piac egyik szereplőjét, a munkavállalókat (de el lehet ezt mondani a kis és közép vállalkozásokról, a falun élőkéről, akik ma sok tekintetben „modern” naturál gazdálkodást folytatnak - vagyis a villany, a fűtés, a gáz és esetleg kenyéren kívül alig vásárolnak valamit, - megtermelik maguknak a legszükségesebb termékek nagy részét, alacsony színvonalon tengetik az életüket, a munkát munkáért elvet követik.

Amennyiben a kormány nem a lakosság vásárlóerejét korlátozta volna, hanem a fogyasztás növelése útján próbálta volna a gazdaságot élénkíteni, a fogyasztási cikkek kereslete növekedett volna elsősorban. Ez a kereslet növekedés széles, sok embert érintő folyamat. A megnövekedett kereslet hatása több irányú lehetett volna.

Mindenekelőtt, ha szabad kapacitás áll rendelkezésre, a szabad, belső kapacitás a kínálat megnövelését teszi lehetővé.

Ha a belföldi kapacitásnál nagyobb a kereslet, ez új kapacitások létrehozását indukálja. Erre a jövedelmezőség növekedése is ösztönöz, (ugyanis a plusz kereslet bizonyos mértékű áremelkedést is indukál). Amennyiben a kiváltott áremelkedés olyan, hogy nagyobb a külföldi önköltség plusz szállítási költségnél, akkor az import is versenybe lép.

Ha a termék jövedelmezősége kielégítő az állótőke normális és átlagidejű - vagy jobb - megtérülése biztosított, a kapacitás leterhelése, a gazdasági környezet is megfelelő, akkor kezdenek foglalkozni a beruházások gondolatával a vállalkozók. Ha a beruházás eredményeként biztosítható a hazai ellátáson kívül az export és az érte kapott pénz (és a rendelkezésre álló tőke) áramlása, akkor számíthatunk a nagyvállalkozások beruházásainak élénkülésére. Ugyanis a lakosság fogyasztásának növekedése, annak tartós jellege teszi kiinduló ponttá, hogy az élénkülés általánossá váljék. Ezért a lakosság, a lakossági vásárlóerő oldaláról közelíteni meg az egész folyamatot sokkal biztatóbb lett volna. Különösen biztató lett volna a mezőgazdaság, az élelmiszeripar, a kereskedelmi ágak, egyes szolgáltatások esetében, de az ipar egyes ágaiban is.

Külön problémát okoz, hogy a külföldről betelepedett tőke (a komppádor tőke) hogyan reagál az élénkülési kísérletre. Ez a tőke külföldi, ott testvér cégekkel rendelkezik, hasonló termékeket is gyárt és szolgáltatásokat is nyújt. A magyarországi cégekbe befektetni, vagy ilyeneket létrehozni, csak akkor érdemes, ha legalább 15-20 %-os profitot hoz (vagy többet), azaz 4-6 év alatt megtérül a befektetett tőke.

A magyarországi piac, mint kiegészítő piac fontos, mint az ingadozást kiegyenlítő piac, de nem abszolút fontos. Ezért sem mindegy hogy kinek a kezéhez juttatjuk a plusz jövedelmeket a termelés és a forgalom révén, mert a lényeges kérdés, hogy mire fordítják a plusz jövedelem hasznát. Ha a tőkésörökhöz (és a hozzájuk kapcsolódó „uszályhoz”) jut el a pénz és válik jövedelemmé akkor ezek egyrésze külföldre vándor-

rol és ott fektetik be, de ezekről már nem itt, hanem máshol - New Yorkban, Hamburgban, vagy éppen máshol döntenek.

Amikor a GDP, a reálbér 1996. árindeks összehasonlítását és kapcsolatát vizsgáljuk, önkéntelenül felmerülnek azok a kérdések, hogy melyek az ország lehetőségei. Az adott gazdasági helyzet mellett sajnos ezek a lehetőségek sem szívderítőek, különösen ha ezeket a nemzetközi gazdasági környezetben vizsgáljuk.

Ezek közül jelentős a termelési tényezők összetétele, nem kielégítő színvonala. Mint ismeretes, a termelési tényezők a tőkét, a munkát és a földet foglalják magukban. A tőke nem csak mint pénzösszeg jelenik meg, hanem a működő tőke egyrészt mint anyagi formát öltött tárgyak összessége kifejezik mind a munka eszközellátottságát, mind a munka technikai felszereltségi fokát; másrészt kifejezi az érdekviszonyokat. Ugyanis a tőke mint tulajdon funkcionál, de a munkavállalók oldaláról a tőketulajdon nélküliségként mutatja magát.

A tőke anyagi jellegében döntő a műszaki fejlettség és a termelés anyag, energia ellátottsága. Hazánkban a tőke technikai felszereltsége már hosszú évtizedek óta elmaradott. Az egész XX. század magyar gazdasági fejlődésére ez a jellemző, ami párosul a krónikus tőkehiánnyal, amely már különböző formában háromszáz éve fennáll. A tőkehiány fő oka, hogy Magyarországon mind az eredeti, mind a folyamatos tőkefelhalmozás negatív oldala érvényesült: a tőke haszna külföldre vándorolt. Az osztrák és német uralom idején nem a magyar, hanem az osztrák és német érdekek domináltak. A mezőgazdaságban, még hozzá viszonylag külterjes mezőgazdaságban, a képzetlen munkaerőt igénylő ipari kiegészítő tevékenység jellemző, malom, szeszipar stb. Az osztrák és német tőke nagyobb mértékben csak 1867-es kiegyezés után kezdett beáramlani az országba.

Nem véletlenül mondotta Metternich: „Pozsonynál kezdődik Ázsia” (Tóth Béla: Szájról szájra. A magyarság szálló igéi Athenaeum Bp. 1907. 18. old.)

A tőkehiány a technikai és technológiai elmaradottság párosult azzal, (különösen a trianoni béke után), hogy az ország nyersanyaghiánnyal, küszködött, a szén, az ércbányászat távol esett a központoktól, ennek következtében az arra épülő kohászat illetve a feldolgozó ipar is.

Az ország infrastruktúrája a 19. század végén indult fejlődésnek. Ezt az 1914-es háború, majd az 1920-as békeszerződés nagymértékben visszavette. Megoldatlan maradt egy országos „vasúti körút” kiépítése. Ezt az elképzelést a kötetlen pályás járművek tömeges megjelenése elavulttá tette.

Az 1920-as békeszerződés az ország nyersanyag függőségét még inkább megnövelte, különösen az energia függőség növekedett az új energia hordozók elterjedésével.

A termelési tényezők legfontosabb eleme, a munkaerő, bőven állt rendelkezésre, sőt a magasan képzett szakemberek csapata is kialakult. (Csak arra gondoljunk, hogy olyan találmányok mint a porlasztó, vagy a transzformátor, magyar mérnökök találmányai). Kiváló matematikusok, fizikusok, mérnökök nőttek fel hazánk oktatási intézményeiben. A szakmunkások is jó képzést kaptak (igaz, hogy nagyrészüket a közműiparon belül maradt). Viszont a munkások nagyobb része a segédmunkás színvonalán, sokszor napszámos jellegű munkát tudott végezni. Iskolai végzettségük jó ha elérte a 6 elemet (általánost, bár a színvonal annál alacsonyabb volt). 1945. után, de különösen 1960. után következett be itt fordulat (sajnálatos, hogy sok régi érték közben elveszett, amelynek az okait itt nem kutatjuk).

Tanulóink tudása az elmúlt 30 évben jól megállta a helyét világviszonylatban is, különösen matematikából, fizikából, kémiából. A magyar szakmunkások szakmájukban nem rosszabbak, sőt nagyobb mun-

kabírásúak mint bármely országban élő társaik. Az elmaradás sajnálatosan a magyar munkaszervezés, a nem kellő fegyelem, az igényesség, a kielégítő érdekeltség, az általános alulértékeltség hiánya (az emberi tőke értékelésének a hiánya), amely súlyos vezetési, a vezetői rendszerszemléleti gondolkodás alacsony színvonalára utal: nem lehetett és nem lehet versenytársa igazán a fejlett országok munkásgárdájának csak egyben a bérek alacsony színvonalában (Nyugat-Németországban a feldolgozó iparban egy óra bérköltése 1994-ben 43 márka volt, Magyarországon ugyanekkor 4,1 márka).

A termelési tényezők harmadik eleme a föld, (és mezőgazdasági viszonylatban ezzel az éghajlati viszonyok). A magyarországi talaj és éghajlati viszonyok igen változóak, a termőtalaj minősége is változó. Találunk jó termőtalajt, pl. Békésben, vagy Baja vidékén, de szikeseket is Hajdú megyében vagy még ma is futó-homokot Bács megyében (pl. Kéleshalma vidékén). Találhatunk „viszonylag” kedvező csapadékviszonyokat a Kisalföldön, de krónikus csapadék szegény vidékeket pl. a Duna-Tisza közti homokhátságon, vagy délkelet Magyarországon. Hasonló a helyzet a napfényes órák számával is. Mindezt még tetézte egy koncepciós agrárpolitika, amelyet nem elsősorban a szövetkezetesítésben látunk, hanem abban, hogy a nagyüzemesítést azonosították a nagy táblákkal, másrészt a mezőgazdasági termelésnél elhanyagolták a termelés-természeti-technológiai viszonyok figyelembe vételét (pld. azt, hogy a szőlőt nem lehet fűrészszel, baltával metszeni, vagy az őszibarackot nem lehet rázógéppel szedni. Tehát sok kézi munka jelentkezik és ez összefonódik a mezőgazdasági termelés biológiai jellegével.

Ha ezeket összehasonlítjuk más talaj, éghajlat viszonyokkal, nem mondhatjuk, hogy ezek különösen kedvezőek számunkra. Tőlünk délre (Olaszország) és nyugatra (Franciaország, Spanyolország stb.) lévő országok viszonyai kedvezőbbek, még akkor is, ha a rossz minőségű talajok és vidékek termelését kiiktatjuk a termelés vonalából. Ez azonban más súlyos társadalmi problémákat hozna magával.

Nagymértékben befolyásolja, mint kedvezőtlen tényező a fejlődési lehetőséget hazánk viszonylagos, „kicsisége”. Mint felvevő piac jelentéktelen, ha a nagy országokhoz viszonyítjuk, termelési kapacitása elhanyagolható. Iparában csak néhány ágazatban tudott teret nyerni még kelet felé is: így a gyógyszeriparban, amelynek a kutató-bázisát a külföldi tőke „felszipantotta”, a termelés - gazdaságossága sajátos nullszaldós. Hasonló helyzetet találunk néhány más iparágban. Még az ország méretéhez képest az autóbuszgyártás tűnt és tűnik ki a közepes minőségű, de a Keleti viszonyokat jól elviselő járműveivel és az árak is versenyképesek tudtak maradni, bár itt is láthatóak a mesterséges elértéktelenítés jelei. A megfelelő méret, a szérianagyság túlnőtt az ország határain. A külföldi tőke nagymértékű behatolásával, a magyar termékek védelmének elmulasztásával a reálgazdaság mintegy egyharmaddal esett vissza, különösen a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek nem tudtak ellenállni a nyugati (túltermelésben élő) termelők versenyének, amit növeltek azok a gazdasági, politikai hibák, amelyeket az Antall - Boros kormány és a Horn kormány egyaránt elkövetett.

Az országunk kis mérete mindenképpen hátrányunkra van az Európában zajló folyamatokban. Magyarország a török megszállás, majd a német irányzat osztrák szárnyához csapódása után megmaradt alárendelt jellegűnek kisméretű kiszolgáló gazdaságnak.

Mindez mint az egyik fejlődést hátráltató tényező jelenik meg napjainkban is.

Hazánk geopolitikai helyzete is rendkívül hátrányos. Évszázadokra visszamenőleg tapasztalhatjuk, hogy a függés sajátos helyzete jött létre és ez rendszerint egyoldalú volt. Közismert, hogy az Erdélyi fejedelemség adót fizetett a szultánnak, ezért nagy önállóságot (teljes függetlenséget) kapott. A Habsburgokkal már nem ilyen volt a kapcsolatunk: nemcsak adót követeltek, de idegen - megszálló csapatokat is küldtek az országba, általában ellenségesnek, rebellisnek tartották nemcsak a főurakat, hanem a lakosságot is.

Azóta az ország szerepe valójában a nagyobb hatalmak szempontjából periférikus jellegű. Ez a „kisebbségi” szerep gyakran hozzájárult nem csak a normális nemzeti érzés kialakulásához, hanem a túlhajtott nacionalizmushoz is.

Mindebből következik, hogy a magyar nemzetnek a függés és a függés elleni harc állandó veleélő „sajátossága”. Ebből adódik, hogy törekvéseink között nem csak a semlegességnek kellene szerepelnie, hanem - ha már „muszáj” függni - szerencsés lenne a többoldalú, több dimenziós függés kialakítása. Ezt 150 év óta igazán a magyar politikai és gazdasági vezetés vagy nem ismerte fel, vagy nem is akarta megvalósítani.

Az ország kicsisége a gazdaságot sebezhetővé teszi. Vállalatai könnyen deficitessé tehetőek, a ténylegesen termelt jövedelmek kiáramoltathatóak, különösen ha világcégeknek vannak kiszolgáltatva. Hasonlóan sebezhetővé válik külkereskedelme, fizetési mérlege is a nyersanyag és energiahordozók szűkössége pedig növeli az importigényt, amelyet a fejlettebb országokkal történő kereskedelem útján lehet ellentételezni. Ez eleve előnyt teremt a fejlett ország számára.

Az ország kis mérete nem csak nem vonzza igazán a külföldi tőkét, hanem nem tudja kellő hatásfokkal hasznosítani, sőt az utóbbi évek arra is utalnak, hogy az önregeneráló képesség is csekély hazánkban.

A gazdaságnak jóval nagyobb „lendület” kellene ahhoz, hogy a méret miatti hátrányokat le lehessen küzdeni. Önerőnk ma még kevés, a lakosság nem érzi, hogy ez összefügg személyes érdekével, hiszen az átalakulásnak csak a negatívumait „élvezte”. Nem látható, hogy a vezetők a jövőben ezen változtatnának (még a választások után sem). A külföldi erőforrások nem az ország felvirágoztatására érkeztek, hosszabb távú beruházásra csak kevés cég tett lépéseket, ami nem kecsegtet fényes horizonttal önmagában véve sem.

Mint az előzőekben említettük, szükséges lenne számunkra kialakítani a több oldalú gazdasági elkötelezettséget, ha már semlegesek nem

lehetünk. Ennek fő oka - nem csak Németország közelsége, hanem az is, hogy számunkra a gazdaság fő centrumaihoz a csatlakozás, vagy erővonalaiba kerülés nagyon egyirányú. Ez az irány csak Európa nyugati része lehet. Erre juthatunk ki a kereskedelembe, technikai érintkezésben. Ez sajnálatosan mindent átítat, a kereskedelemtől kezdve a kereskedelmi stílusig a munkakultúrától a művészetekig, a fogyasztási cikkek uniformizálódásától a szórakozási, pihenési szokásokig.

Mindezek a körülmények nem találnak kellő visszhangra az EU országokban. A mi problémánk csak „sokdrangú” kérdés a számukra. Az igazi verseny nem nálunk zajlik a gazdasági pozíciók megőrzéséért, hanem a világ más gazdasági erőcentrumaiban, természetesen az EU vezető államaiban is. A vezető országok inkább ezekben a központokban fektetnek be pld. az USA-ban. A maradék országok - Svájc, Ausztria bizonyos értelemben Németország is, nem rendelkeznek elegendő exportálandó tőkével, vagy éppen máshova kell beruházniuk, vagy paroló pályára érkeznek ide, ahol különböző átváltási műveletek is lehetségesek nagyobb arányban.

Ennek vizsgálatát azonban részletesebben a pénzügyi helyzet vizsgálatánál szándékozunk kifejtteni.

Hazánk helyzete nem kedvező a világgazdasági és az óhajtott felzárkózási folyamatban. Nem kedvező úgy sem, hogy az EU-hoz csatlakozunk, amelynek az ára legkevesebb két - három Horn - Bokros csomaggal is felér majd. (A jövőnket jól le lehet mérni Spanyolország és Portugália állampolgárainak helyzetén.)

Hazánk gazdasági, társadalmi, következőképpen politikai helyzete hosszútávon majdhogynem tragikusan kilátástalannak tűnik. Különösen akkor, ha figyelembe vesszük az uralkodó „elitek” felelőtlen magatartását, ami részben a tudatos vagy nem mindig tudatos destrukció logikáját látszik követni.

Az 1996. év végére kialakult gazdasági - társadalmi helyzetet vizsgálva, újabb gondolatoknak adott indítékot Kopátsy Sándor cikke (Új Magyarország 1996. december 24-i száma) és Csath Magdolna ugyanitt megjelent interjúja. Sajnos a karácsonyi újságok többségükben mélyen hallgatnak a kemény, vitathatatlan és valóságos tényekről.

Hazánk a II. világháborút követő idők egyik legnagyobb veszteségét szenvedte, illetve szenved el évtizedünkben.

Gazdaságunk 1988. óta folyamatosan hanyatlik. A GDP minden évben az 1988. évi alatt maradt (még a Német-kormány másfél éve alatt is így volt, 1995-ben az 1978-as szinten mozgott, a háztartások fogyasztása pedig kb. az 1972-73-as szintig esett vissza (a Világgazdaság 1996. október 28. számának adatai alapján).

A fogyasztói árindex, ha az 1988. évit 100%-nak vesszük, akkor 1995-ben 467% volt, azaz több mint 4,5 - szeresére emelkedett. Ha pedig az 1996. évi szerény számítás szerinti 22%-os fogyasztói árnövekedést is számításba vesszük, akkor mintegy 570%-os árindex növekedés, azaz 5,7-szeres az emelkedés. Ezzel párhuzamosan a reálbér indexe 1988-tól - a statisztikai jelentések szerint - évről - évre csökkent, 1996-ra az 1988. évinek 77,7%-a volt.

Az viszont külön is megdöbbentő, hogy a Magyar Statisztikai Évkönyv 1995./KSH Bp. 1996. 223. oldalán azt állítják, hogy egy főre jutó bruttó nemzeti termék dollárban számítva évről - évre növekszik (!) Ugyanakkor a következő oldalon azt olvashatjuk, hogy a volumen index 1995-ben (természetesen forintban számítva) az 1990. évi alatt marad. A dolog érdekessége tehát, hogy a bruttó nemzeti termék (GDP) dollárban számolva évről - évre növekszik, a következő oldalon ugyanaz a bruttó nemzeti termék csökkent.

Ez rávilágít arra a belső ellentmondásra, amelyre Gidai Erzsébet, Kopátsy Sándor, és más korszerűen gondolkodó közgazdászok nem

először mutatnak rá, azaz a pénzgazdaság és a reálgazdaság ellentétes irányú „fejlődésére”, ennek „centrifugális” hatásaira.

Ha megvizsgáljuk az állami költségvetés bevételeinek illetve kiadásainak növekedését az alábbi képet kapjuk:

Az állami költségvetés

Év	Bevételeinek növekedése az előző év	Kiadásainak százalékában
1991	8,6	28,3
1992	36,4	26,1
1993	29,3	25,4
1994	24,9	28,2

A fenti arányok 1995-96-ban sem változtak lényegesen. E rohamos növekedés igazi okát még elég hiányosan vizsgálták meg az uralkodó „elit” hivatalnokai. Könnyű azzal letudni, hogy a társadalom túlfogyaszt, vagy azzal, hogy nagyok a külföldi adósságok.

Az 1990. előtti években szakemberek előtt ismert volt az aránytalanság, amely a gazdaságban létezett.

1978-81. között az első monetáris nadrágszínhúzás meg is történt, majd ezt követte az 1986 - 88. közötti stagnálás. 1990-től folytatódtak egészen napjainkig a rendszeres monetáris „szorítások”. Ezekben az években a monetarista eszközökön kívül nem találoztunk igazi „kilábalási” stratégiával. Úgy tűnik, e folyamatban a monetarista eszköz céljá változott. Mindenesetre az eszköznek célkénti felhasználása pusztító erejű volt. Ha csak egyetlen évet, az 1995-öt vesszük, a reálbérek és a nyugdíjak reálértékének csökkentése révén 540 milliárd forintot cso-

portosítottak át „más zsebekbe”, főként a munkavállalók és nyugdíjasok zsebéből. Ekkor még nem beszéltünk más megszorításokról, viszont mindennek ellenében sokat hallottunk a „fekete gazdaság” káros voltáról.

Ebben a szituációban igen cinikusnak tűnnek egy miniszter cikkében található kijelentések: „Magam is úgy látom, hogy a feketegazdaság visszaszorítható. Leépítése azonban csak akkor kezdődhet meg igazán, akkor lehet és érdemes ezzel a kérdéssel programszerűen, a siker reményével foglalkozni, ha lezárul a társadalmi pozíciók újraelosztása, ha kialakul az új tulajdonosi kör Magyarországon.” /Kiss Péter: A morális korlátok emlegetése kevés. Magyar Nemzet. 1996. augusztus 3./

Ha világosan akarunk beszélni, ez azt jelenti, hogy amíg az állami tulajdon nagyobb része nem került olcsón magán kezekbe, a mai uralkodó elit meg nem szilárdítja uralmát a politikában, addig szükséges a feketegazdaság. Ez világos beszéd volt az 540 milliárd elvonásának okáról.

Csoda-e, ha ilyen nyílt vallomás után megrendült a bizalom az előző és a jelenlegi kormányban? Ezért merül fel joggal újra és újra az a kérdés, hogy egyáltalán kiket is kell egy kormánynak „szolgálni”? (Annál is inkább, mert a miniszter szó magyar értelmezése szolgálatot jelent). Hol kell elsősorban egy magyar kormányt dicsérni? Bécsben? Londonban? vagy Magyarországon?

Mint más írásainkban már leszögeztük az egyszerű emberek alapvető érdekei a reálbérrel, a reáljövedelemmel, az életük minőségével függ össze.

Ebből az is következik, hogy ilyen dimenzióban a hadakozásban központi helyre tenni az inflációt enyhén szólva a valóságos napi- és életismeret hiányára utal. Aki még életében úgy istenigazából nem éhezett, mert mindig volt mit ennie, annak hiába magyarazzuk, hogy mi az éhség és az éhezés.

Magából a pénzügyi politikából még nem születnek új munkahelyek. (Igaz, nélküle sem). A tőke hiába jön ide, ha az pénztőke és nem a reál-szférában csapódik le. Az erre utaló számadatok nem szívderítőek, mi-
közben tudjuk, hogy csak egy év alatt legalább 540 milliárd forintnyi
összeget vontak el egyetlen eszközzel, a reálbérek visszaszorításával. Az
agrárrollóról pedig és más eszközökről nem is beszéltünk.

A beruházások 1991-ben 28,4%-kal, 1992-ben 29,5%-kal, 1993-ban
27,7%-kal, 1994-ben 18,8%-kal maradtak a beruházások az 1980. évi
szint alatt. (Magyar Statisztikai Évkönyv 1994. KSH. Bp. 1995. 92.
old.)

De ne maradjunk ennyire a viszonszámoknál. Az idézett Évkönyv
73. oldaláról néhány adat:

Összes felhalmozás	1991	1992	1993	1994
Folyó áron, milliárd Ft.	490,5	445,7	688,0	933,3
A termelői árindex 1990=100,0	132,6	148,9	164,7	183,3
Tehát a tényleges beruházás értéke 1990-es értéken milliárd Ft.	369,9	299,3	417,7	482,8

Ehhez azt tehetjük hozzá, hogy az 1994-es felhalmozás 18,8%-kal az
1980. évi alatt maradt.

Miközben arról hallunk sorozatosan, hogy milyen nagy a külföldi
pénztőke beáramlása az országba, arról már kevésbé tudnak, beszélnek
hivatalos körökben, hogy milyen nagy összegek áramlanak ki. Az elmúlt
másfél évtized alatt, de különösen az utóbbi hat évben, a beáramló tőke
meg is „kereste” a maga „vajaskenyerét” országunkban. A több mint 10
milliárd dolláros külföldi tőke új munkahelyet létesített az iparban, a
mezőgazdaságban, az építőiparban, szolgáltatásokban, hiszen a 6 év

alatt 1,5 (másfél) millió munkahely szűnt meg. Újakat hozott létre? Netán a régiakat indította újra? Vagy éppen a régi munkahelyeket kevesebb létszámmal működteti tovább? Ekkor a vidéki (főként a falusi) látens munkanélküliségről nem is szóltunk.

Technikailag mennyivel lett modernebb az ország gazdasága, a termelés? Vajon az egységnyi GDP termelése mennyivel több technikát és tőkét köt le? A munka technikai felszereltsége milyen mértékben nőtt?

Csökkennek-e a termékek és az egyes munkahelyek energia és anyagigényessége? Sajnálatos, ilyen eredményekkel csak kivételesen, elvétve találkozhatunk.

Felmerül a kérdés, hogy hová „tűnnek” el ezek a hatalmas összegek? Addig ugyanis nemigen számíthatunk jelentős beruházási megélénkülésre, amíg a jelenlegi termelési kapacitás nagyobb részét nem igényli kihasználni a lakosság fizetőképes kereslete, pontosabban a fizetőképes kereslet olyan növekedése, amely nagyobb jövedelmet biztosít a monopócégeknek és a kisebb vállalatoknak, mint a jelenlegi kapacitások működtetése plusz az import szállítási költségek (ha az import és a vámpolitika megfelelő).

Talán ez oldhatná fel azt a görcsöt, ami jelenleg a gazdaságban és vezetésében (a szavahihető teoretikusok fejében) kialakult.

Az ország helyzetét még csak súlyosbíthatja a Magyar Nemzeti Bank nyugatmászoló, „függetlenedési” és a lakosságot újabb adósság-kamattal terhelő törekvése. Kopátsy Sándor említett cikkében találóan mutat rá: „Ha az állampapírok kamata két számjegyű, jelentős államadósság mellett elképzelhetetlen a tartós államháztartási egyensúly ...”

1996-ban mintegy 550 milliárd forint volt a kamatok összege. Ez a költségvetési kiadásoknak kb. 28 %-át tette ki. A 2000 milliárd forintos nullkamatozású hitel átalakítása kamatozó hitellé, ha azt csak 20-as kamatrátával számoljuk, 400 milliárd forinttal növeli meg az állami

költségvetés kiadásait. (Igaz a bank bevételeit is, amelynek az eredménye a költségvetésbe folyik be, de ez az út hosszú és közben a pénz „kopik”). Ez lehetővé teszi újabb állampapírok kibocsátását és esetleg újabb külföldi pénztöke „bevonását”.

Mit hoz ez a külföldi tőkének? Ha saját országában helyezi ki pénztőkéjét, akkor kb. évi 6-8 %-os kamatlábnál nem ér el többet. Ha 10 millió dollár pénztőkét fektet be, akkor 10 %-os kamatrátá esetén 1 millió dolláros kamatjövedelemhez jut. Ha Magyarországra hozza, akkor forintra váltja át és állampapírokat vesz. Ha a dollár árfolyama 150 Ft., akkor 1,5 milliárd forint értékű állampapírt vásárolva kb. 22 %-os kamatrátával 330 millió forint kamatjövedelmet realizál egy év alatt. Ezt visszaváltja dollárra, ami 2,2 millió dollár kamatjövedelmet jelent. Tehát ez 1,2 millióval több jövedelmet jelent mint az otthoni kamatnyeresége lenne.

Kérdés természetesen az, hogy ha ilyen jól jövedelmez az egyszerű, kockázatmentes pénzügyi tranzakció, akkor minek beruházni, bonyolult termelési problémákkal foglalkozni a kiszámíthatatlan piaci versenyben „rámenős” értékesítési politikát folytatni?

Ez a pénzügyi manipuláció az egyik módja, eszköze a pénz, az erőforrások kiszívásának a magyar nemzetgazdaságból. Természetesen még más eszközökkel is találkozhatunk.

Ezekben a jelenségekben főként az a torokszorító, hogy ismert vezetők a szent este gyertya lángjai mellett a szép szavakon túl a cselekvéseikben nem érznek igazán rokonszenvet azok iránt, akik bizalmából odakerültek ahol jelenleg ülnek. Miközben a médiák az áremelések sorozatát jelentik be, „kiváló” politikusok azt akarják a fejünkbe verni, hogy nem lesz rosszabb a helyzetünk. Sajnos az idézett néhány tény és számadat nem igazolja ezt a derülátást.

1. A pénzügyi folyamatokról

Nem véletlenül kerül előre a pénzügyi folyamatok rövid vizsgálata és hatásainak mérlegelése. Jelenleg hazánk gazdaság helyzetét, az ország lakosságának nyomorúságát nem a reálgazdasági, hanem főként a pénzügyi folyamatok határozzák meg, illetve a fináncoligarchia, amely minden valószínűség szerint már régen kialakította a maga komprádor csoportját. Nem a bankokban dolgozó munkavállalókról, hanem arról a kis számú csoportról van szó, amelyik kiszolgálja, érvényre juttatja a finánciókés csoportok érdekeit.

Az a nézet dominál (ezt mutatja három évtizedes tapasztalat, de különösen hazánk helyzete) a világ pénzügyi oligarchia vezető köreiben, hogy a lakosság 95 %-át alacsony anyagi - ellátottsági színvonalon és szellemi - kulturális „elmaradottságban” kell tartani. Ennek révén a demokrácia, „piacgazdaság” jelszavakkal ideológiákkal eszmeileg is elfogadhatóvá lehet tenni gazdasági uralmukat.

Ezek a tendenciák tapasztalhatók Magyarországon is jó másfél évtizede.

A 70-es évek óta folytatott szigorú monetáris politika jól elszigeteli a pénzügyi folyamatokat (beleértve az egész tőkepiacot is) a reálgazdasági folyamatoktól, azaz a kereskedelemtől a termeléstől, a szállítástól, szolgáltatásoktól. Több tényező is utal erre.

Nézzük meg először a teljes pénzmennyiség és a költségvetés néhány adatát:

Év	Teljes költségvetés milliárd forintban		
	Pénzmennyiség	Bevétel	Kiadás
1992.	1481,8	793,3	-
1993.	1758,3	1041,1	-
1994.	1993,0	1191,4	1430,3
1995.	2355,6	1568,2	1725,8

Forrás: Statisztikai Havi Közlemények: 1996. 9. 4. old.

Az adatokat összevetjük a megtakarításokkal, a külföldi tőke beáramlásával, a GDP nagyságával és növekedésével, különösen ha a reálszféra produktumát vesszük alapul, ez a szakadék nagyon világosan kitűnik (még inkább feltűnő, ha tudatában vagyunk, hogy a bankokat az állam magánosította).

A bruttó nemzeti termelés (folyó áron, milliárd forintban)

Év	Kibocsátás	Összforrás	Hozzáadott érték	Egy főre jutó GDP	
				forintban	dollárban
1191.	5324,2	6467,2	-	-	-
1992.	5886,2	7230,8	2935,1	284303	3599
1993.	6748,6	8498,2	3537,8	343694	3734
1994.	8098,1	10272,4	4350,9	424015	4019

Forrás: Statisztikai Évkönyv 1994. /KSH. Bp. 1995. 73. 75. old./

A fenti táblázatok elég jól utalnak a szakadásra. Egyrészt a kibocsátott pénzmennyiség mintegy 20 %-a a hivatalosan számított GDP-nek, másrészt ha a nettó termelés értékét nézzük, amely a hozzáadott érték mutatóban nyilvánul meg, annak már 45,8 %-a.

A lakosság megtakarításai csökkenő reálbérek, növekvő infláció körülményei között változtak.

Az üzleti szektor bankbetétei 1990 - 1995. között 314 milliárdról 888 milliárd forintra nőtt.

Az üzleti szektor hitelállománya 1990-1994 között 638 milliárd forintról 932 milliárd forintra emelkedett, 1994-ről 1995-re 24 %-kal növekedett.

Ugyanakkor csökkentek a forinthitelek és növekedtek a devizahitelek. A devizahitelek 1991. és 1995. között folyó áron 28 milliárd forintról 233 milliárd forintra emelkedtek.

A lakosság bruttó pénzmegtakarítása 1990. decemberében 670 milliárd forint volt folyó áron, 1995. decemberében pedig 2101 milliárd forint. A megtakarítások összetétele (szerkezete) is változott: csökkent a készpénz, az értékpapírok súlya viszont növekedett. 1995. decemberében a megtakarítások 56 %-a takarékbetét, (takaréklevél) 16 %-a készpénz és 26 %-a értékpapír volt. A takarékbetétek 37 %-a volt deviza betét.

Ehhez tartozik az a jellegzetesség, hogy 1991 és 1993 között és 1995-ben a növekedés folyó áron kisebb volt, mint a fogyasztói árak növekedése. A hitelállomány 1991-ben 2/3-ára csökkent, főként a lakáshitelek visszafizetése miatt.

Öt év alatt a lakosság nettó megtakarítása 1,5 milliárd forintot tett ki. (Forrás: Statisztikai Szemle. 1996. augusztus - szeptember 744. old.)

Ha egy más adatforrás után nézünk akkor sem kapunk más képet.

A lakosság pénzmegtakarításai milliárd forint

Megnevezés	1993. december	1994. december	1995. december
Készpénz	322,2	362,4	380,4
Forint betétek	491,3	572,6	640,7
Takaréklevél	83,2	85,6	86,9
Deviza betét	204,7	293,7	439,0
Értékpapír	224,8	344,0	488,8
Biztosítási díjjárulék	52,1	58,6	74,7
Megtakarítás összesen	1.095,5	1.399,6	1.811,8
Hitel	282,8	317,3	298,7
Nettó megtakarítás	1.095,5	1.396,5	1.811,8

Ha a pénzügyi helyzetet vizsgáljuk, a következő tényezőket szükséges megemlíteni (anélkül, hogy a pénzügyi ügyleteket - bankgazdaságot részletesebben vizsgálják)

1. Az adózást, elsősorban az állami költségvetés bevételeit és kiadásait
2. Az államadósság probléma körét (belföldit és külföldit).

3. Az inflációt (bár ez külön könyvet érdemelne).
4. A külföldi tőke a magyar nemzetgazdaságban (árfolyam-politika).
5. Az értékpapírokkal kapcsolatos várható problémákat.
6. A hitelezés problémáit (főként a kamatláb-politika).
7. A pénzügygazdaság szolgáltatásait a GDP-ben,
8. működésének a hatásait és kapcsolatait más gazdasági ágakkal és gazdasági folyamatokkal.

1. Az adózás és az állami költségvetés

Mint ismeretes, a lakosság legszélesebb rétegeit érintik az adózással, az állami költségvetéssel összefüggő problémák. Gyakran hangzik el olyan kijelentés, hogy az adózás nem népszavazás kérdése (hiszen fizetni senki sem igen akar). Bármennyire is sok igazság van ebben, mégis el kellene gondolkodni azon, hogy az állampolgárok - különösen a kiskeresetűek - igen meggondolják, hogy mire adják a pénzüket. Ellenőrizni szándékoznak azok felhasználását. Annál is inkább, mert szinte nincs olyan állampolgár, aki nem járulna obulusaival - adójával - az állami költségvetéshez (még a csecsemők is!). Ha édesanyjuk reszelt almával is eteti, vagy pelenkázza, ruházza, akkor ezután is fizeti az ÁFA-t. Még a fürdője vizével is „segíti” az állami költségvetést. (Mindent az értékén - mondják, csak a munkaerőt és a végzett munkát nem).

Az állampolgárokra telepszik rá az adózás annak egész rendszere. (És ekkor még nem kapunk arra választ, hogy kimutatjuk ugyan a GDP növekedését, mégis a költségvetés mind mostohábban bánik az állampolgáraival és mind kevésbé elegendő az állami feladatok ellátására, ezért azt is igyekeznek az állampolgárok vállaira rakni.)

Az adózás és az állami költségvetés a következő képet mutatja:

Az állami költségvetés bevétele folyó áron és milliárd forintban

Megnevezés	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.
Vállalati, gazdálkodó szervek befizetései (Tb.társ.adó, vám)	537,3	492,6	498,7	560,0	798,0
Fogyasztáshoz kapcsolódó adó (ÁFA, Fogy. adó)	255,0	298,8	342,4	434,9	500,6
Lakosság befizetései (Szja.illeték.)	248,9	333,0	403,0	514,2	495,9
Költségvetési szervek befizetései	181,0	317,9	392,3	515,4	597,4
Nemzetk.-i kapcs.-ok és egyéb	56,8	158,4	258,0	423,5	668,3
Bevétel összesen:	1279,0	1588,7	1894,4	2449,0	3060,2

Az állami költségvetés kiadásai folyó áron, milliárd forintban

Megnevezés	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.
Felhalmozási kiadások	125,3	127,9	236,1	264,7	343,9
Vállalati gazdálkodó szerv. támogatása	98,2	64,3	74,8	78,6	132,6
Fogyasztói árkiegészítés	36,8	42,3	19,2	21,7	27,0
Családi pótlék	64,2	81,5	91,8	107,4	113,9
Költségvetési szervek kiadásai	491,9	625,7	807,8	1108,7	1262,0
Társ.biztosítási kiadások	278,3	445,5	523,4	625,0	737,0
Nemzetközi kötelezettség, adósság, szolgáltatás	184,0	254,6	317,8	391,4	713,9
Kiadás összesen:	1279,7	1641,8	2070,9	2597,5	3330,3
Hiány	- 0,7	-53,2	-176,5	-148,5	-270,1

Forrás: Statisztikai Évkönyv 1994. (KSH Bp. 1995) 405. oldal

2. A pénztőke szerepének növekedése a reálgazdaság rovására

A reálgazdaság és a pénzügyi folyamatok elkülönülését (bizonyos értelemben egy „árnyékgazdaság” megjelenését és létezését) mutatja a GDP szerkezete, de az egyes nemzetgazdasági ágak növekedése is.

Megnevezés	GDP értékének szerkezete %-ban folyó áron			
	1991.	1992.	1993.	1994.
Mezőgazdaság, halászat	8,5	7,2	6,6	6,7
Ipar (bányászat, feldolgozó, energiatermelő és hordozó)	29,0	27,3	26,2	25,4
Építőipar	5,4	5,9	5,3	5,1
Kereskedelem, javítás, karbantartás, szálláshely, vendégl.	15,5	13,0	13,3	12,6
Szállítás, raktározás, posta, távközlés	9,1	9,4	8,8	8,3
Reálszféra	67,5	62,8	60,2	58,3
Pénzügyi szféra, ingatlan-ügyletek	14,6	14,3	17,8	19,7
Közigazgatás, társadalombiztosítás, oktatás, egészségügyi ellátás	15,4	17,3	17,9	17,9
Egyéb közösségi szolgáltatás	2,6	3,7	4,1	4,1
Szolgáltatások összesen:	32,6	37,2	39,8	41,7

Forrás: Gazdaság és statisztika. 1996. 5. szám 41. oldal.

A táblázat viszonyszámai azt mutatják, hogy a GDP értékének szerkezetében a gazdaság fő folyamataiban ellentétes mozgások mentek illetve mennek végbe.

A reálgazdaságban lezajló folyamatok, a reálértékek és az azt realizáló javak előállítása visszaszorulóban volt és ezt fejezi ki napjainkban is. Míg 1991-ben a GDP-n belül ezek 67,5 %-ot öleltek fel, addig 1994-ben már csak 58,3 %-ot.

Ezzel szemben az egyéb szolgáltatások „produktumai” (így a pénzügyi tevékenység, ingatlanok adásvétele, a közigazgatás szolgáltatása - többek között az adó beszedése is - az oktatás, az egészségügyi szolgáltatások stb) 1991-ben 32,6 %-ot fogtak át, viszont 1994-ben már csak 41,7 %-ot „termelt” és adott a bruttó nemzeti termeléshez.

Ha megvizsgáljuk ezeknek a tételeknek a növekedését, a következőket tapasztalhatjuk:

Megnevezés	GDP volumen indexe (1991=100,0) (láncindexről számolva bázisra)			
	1991	1992	1993	1994
Mezőgazdaság, halászat	100,0	83,5	76,9	76,7
Ipar	100,0	93,0	95,8	101,5
Kereskedelem, javítás, karbantartás	100,0	82,0	79,7	76,2
Szálláshelyek, vendéglátás	100,0	95,8	89,2	85,9
Távközlés, posta, szállítás	100,0	95,7	90,5	91,8
REÁL-folyamatok	100,0	93,0	89,2	91,8
	Pénzügyi tevékenység			
Ingatlan ügyeletek	100,0	98,0	103,8	116,2
Közigazgatás, társadalom biztosítás, oktatás, egészségügy	100,0	104,0	106,3	109,7
Egyéb közösségi szolg.	100,0	129,1	143,2	151,3
Szolgáltatás összesen	100,0	103,3	108,1	115,9

Forrás: Gazdaság és Statisztika. 1996. 5. szám 41. oldal alapján.

Ténylegesen azt látjuk, hogy a reálfolyamatok, az anyagi javakat közvetlenül termelő folyamatok, amelyek a gazdaság jövődjének fejlődését biztosítanák és a lakosság életét gazdagítanák - visszaszorultak illetve

továbbra is visszaszorulnak, sőt leépülnek, miközben a lakosság nagy része elemi hiánnyal küszködik. Eközben a nem anyagi jellegű szolgáltatás folyamatai jelentős mértékben növekszenek.

Az 1991. évi GDP színvonalához képest, amely már akkor jelentős visszaesést mutatott, a reálfolyamatok tovább estek vissza 110,0 %-ról 1994-re 86,4 %-ra. Ugyanakkor a különféle szolgáltatások, pl. az adóbeszedés, a társadalombiztosítás pénzkezelése és nyilvántartása stb., ugyanezen idő alatt 115,7 %-ra emelkedtek.

Jelentőségével és nagyságával kiugró a pénzügyi tevékenység növekedése, amelynek nagysága 116,2 %-ra emelkedett. Valószínű, ha elfogadják 1997. áprilisában a Magyar Nemzeti Bankról szóló törvényt, gondoskodnak arról, hogy ez a folyamat még dinamikusabb legyen.

Ennek alapján igazoltnak láthatjuk a reálgazdaság visszaszorulását és a szolgáltatások növekedését, a hazai szervezeti összterméken belül.

Ez azt jelenti, hogy kevesebb „életfenntartó” javakhoz jut a lakosság saját belső, gazdasági erőfeszítésből, és mind többet kap „igazgatásból” „tanácsadásból”, „ügyintézésből”, „értékpapír forgalmazásból”.

Honnan vonhatjuk el ezeket az anyagi javakat, amelyek a társadalom minden tagja számára fontosak? Természetesen a kevésbé tehetősektől, a 3,5 millió szegénytől és a 3 millió szegénységi szinthez közelálló magyar állampolgártól.

Miközben tehát a reálfolyamatok vagy visszaesnek, vagy egyes esetekben stagnálnak, a szolgáltatási folyamatok /amely nagyrészt nem a „hétköznapi” embereknek nyújt szolgáltatást/ virágoznak és mind nagyobb helyet kérnek maguknak GDP-n belül.

Ezeket olyan tükörfolyamatoknak tekinthetjük, amelyek jól tükrözik az új politikai, gazdasági „elit” agresszivitását, a szép kenetes-kegyes álarc mögött az önző társadalmi rombolást.

3. A „reformok” csapdájában

Az elmúlt két évtizedben, még annál is régebben, reformok bővületében élünk. Reformok a gazdaságban, az oktatásban, az egészségügyben, államháztartási reform, adóreform, a nyugdíjrendszer reformja, reform a politikai életben. Ezeknek a reformszólásoknak öt évtizedes múltja van. Amihez először nagy propagandával kapcsolták a reform szót az 1951 decemberi ár-és bérreform volt. Rossz ómen! Azóta az ország tönkretételének stratégiájává vált.

Ma már ott tartunk, hogy az emberek, ha a reform szót hallják, elsősorban arra gondolnak, hogy megint mit is vesznek el tőlük? Általában nyomom követhető minden „reform-intézkedésben”, hogy eddig a reformokkal elvettek valamit az emberektől (kiszúrva a szemüket részleges látszatkompenzációval). Nem is lenne ez a gyakorlat annyira tragikus, ha az ún. reformstratégiának az eredménye nem 7 millió létminimum körül élő ember lenne, és aminek következtében nem 1 - 1,5 % hihetetlen gazdagsággal rendelkező osztály (a komprádorok osztálya) alakult volna ki a másik 1 %-kal, amely ennek az osztálynak a jól megfizetett vazallusaiból áll.

A Horn-Bokros-Surányi féle csomag önmagában kb. 500 milliárd forintot vett ki az emberek zsebéből. Milyen jó dolog reformok útján az, hogy a reálbér 12 - 15 %-kal csökkent! Jól sikerült reform volt, végrehajtói büszkék lehetnek rá.

Remek cikketek, kommentárokat lehet olvasni arról, hogy külföldön dicsérik a magyar kormányt merészségéért, együttműködési készségéért, azért, mert a hazai kormány úgymond élenjár a „reformokban”, így megérdemli az EU és a NATO tagságot.

Sajnos, kevés az „írástudó”, akiben felmerül a felelősségérzet, hogy egy kormánynak mindenekelőtt a választók életviszonyaiért kellene felelősnek lennie.

Mi is történt az elvont száz milliárdokkal? Erről hallgat a fáma. A beruházások késnek és alig mérhetőek. Ha ez az összeg az alacsony életszínvonalon élő lakosságnál marad, a kereslet növekedése nyomán többségében élénkület hozott volna, nem pedig visszaesést, ami a maga részéről a beruházások iránti érdeklődést megnövelte volna (természetesen megfelelő piacvédelemmel és ösztönzéssel).

Azzal pedig végképp nem lehet érvelni, hogy így elkerültük a szerbiai és bulgáriai fölforduláshoz hasonló helyzetet. Az idősebbek elég jól emlékeznek: a forgatókönyv mind Belgrádban, mind Szófiában nagyon hasonlít egyes régebbi politikai megmozdulásokra. Ilyen koreográfiával rendezett eseményeket láthattunk még a jelszavaik és módszereik is azonosak annak idején Chilében, a katonai puccsot megelőzően. Hasonló volt a koreográfia jóval előtte Iránban (kb. 30 éve), amikor Moszadik államosította az ország olajkitermelését és forgalmazását. Erről a sajtóban, 25 év után, egy szakértő úgy nyilatkozott, hogy csak 600 000 dollárba került, de pár ezer ember kivégzéséről hallgatott. Hasonlatosak voltak a megmozdulások a szovjet „kvázi puccskíséret” megszervezésére, később az orosz parlament lövetésére. Mindez természetesen a demokrácia nagyobb dicsőségére, hiszen még az amerikai elnök is helyeselte.

Ezek a tapasztalatok azt a gondolatot ébresztik, hogy a „reformokat indító” lökéseket nem belülről szervezték, szervezik és tervezik meg azt, hogy a szervezők nem pocsékolják az időt a koreográfiák folyamatos megújítására.

Mit hozott hát a magyar népnek az „elit” által kiötölt un. reformok megvalósítása? Mintegy 1,5 millió munkahely megszűnt, a mezőgazdaság szétzilálódott. A falusi munkanélküliséget, kilátástalanságot felmérni sem lehet. A liberalizálás jelszavával utat nyitottak a nyugati drágább termékeknek, a Magyarországon előállított termékek árát is ezekhez igazították, persze anélkül, hogy a béreket is hozzáigazították volna. Falun sok helyen 21 - 30 % között van a munkanélküliség, az elfelejtett

napszámos és cselédsors rémlik fel újra. Ma már Illyés Gyula: Puszták népe című művében leírtak újra a valóság küszöbére léptek. Találkozhatunk gyakran az iskolába éhez érkező gyerekekkel is. (Ez égbekiáltó bűn, amelyre nem lehet bocsánat). Még 1990-ben a kormány igyekezett fellépni a monopóliumok ellen, ezzel egyidőben viszont még nagyobb monopóliumok, a transznacionális cégek vették birtokba az ország piacát és gazdaságát. A „sikeres gazdaságpolitika” egyetlen év alatt kb. 400 milliárd forintot vont el a munkavállalóktól. A nyugdíjasok pedig kb. 120 - 150 milliárdnyi obulussal kényszerültek hozzájárulni a kormány „megsegítéséhez”. (Lehet, hogy a kormánykörök ezt belépőnek szánták Hádesz birodalmába)? Politikusok csodálkoznak azon, hogy 30-40 évet végigdolgozó becsületos emberek nem tudják fizetni a villanyt, a gázt, a fűtést, a vízdíjat, a lakbért, vagy a közös költségeket. Még előttük áll valószínűleg a tömeges kilakoltatás, a petróleumlámpa és a szegénységi bizonyítvány rendszere.

Most pedig időszerűsítik a nyugdíjrendszer „reformját”, amelyről úgymond a „baloldali” kormány nemzeti vitát nyit, ha azt egyáltalán vitának lehet nevezni. Sajnos, a kérdés sokkal komolyabb annál, semmint el lehessen bagatelizálni. Mint mindig, a reform során mos is az állampolgároktól el akarnak valamit venni, új terheket akarnak helyezni az emberek vállára, miközben az állampolgárok alacsony jövedelmekkel, sőt egyre fogyó és csökkenő reáljövedelemmel rendelkeznek.

Mi is történik tulajdonképpen? A magyar állampolgár élete folyamán fizette a TB-t, a nyugdíjjárulék egyik részét, a másik részét pedig a vállalat fizette (állami, szövetkezeti cégek, de a magáncégeknek is fizetniük kellett, sőt a kisiparosnak is!). Ez pontosan így van, hiszen a Társadalom Biztosítás még a szolgálati időt is hitelesebben tudta igazolni mint a munkakönyv. A biztosítás az akkori alacsony bérekhez igazodott, hiszen a fogyasztói árak is erre épültek (igaz az is, hogy kisebb - nagyobb mértékben inflációs hatás akkor is volt). Az állam ezeket a pénzeket összpontosította, központosította, nagyobb részét befektette, vállalatokat létesített, beruházott (olyat amelyet az akkori viszonyok lehetővé

tettek: hol jót, hol rosszat). Ezt a vagyont, amely biztosítéka lehetett volna - legalább részben - a TB. alapok fizetésének, eladták 1/5-e áron, más szóval elprivatizálták. A foglalkoztatottak száma pedig csökkent. A folyóbefizetések nem ellensúlyozták ezt, így már korábban elprivatizált tartalékhoz kellett volna nyúlni. A gazdasági, politikai „reformerek” rossz sáfárnak bizonyultak. Így aztán nem a politikusok, az un. reformerők a hibásak, még csak nem is az IMF, vagy a Világbank, amiért ilyen reformkövetelményeket állított a reformpolitikusok elé, hanem esetleg maguk a nyugdíjasok, mert még sokan akaratauk és szándékuk, valamint jól felfogott érdekük ellenére „élnek”. A természetes halál felgyorsult, amelynek valóságát az egészségügy szétzilálása, a magas gyógyszerárak is mutatják.

A reform kifejezés azonban más gondolatokat is ébreszt bennünk. Eddig minden juttatást, vagy szociális intézményt, vagy gazdasági örökséget az utóbbi tíz évben funkcionáló kormányok igyekeztek leépíteni, hasznát pedig kevesek kezére játszani. Egyetlen tétel van, ahol ezt az igyekezetet nem tapasztalhatjuk: az ötvenes években kialakított alacsony bérek rendszere (!). Ha ugyanis fel akarjuk számolni az elmúlt ötven évben kialakított rendszer gyökerét, azt az alacsony béreknél kell kezdeni. Elég közismert az a közgazdasági összefüggés, ami a bérek és az árak között működik. Szükségtelen ecsetelni, hogy az alacsony bérek nemcsak a modernizáció akadályai (hiszen alacsony bérek mellett az elavult és elhasznált, kiselejtezett technika, gép használata is kifizetődő), hanem az alacsony bérek gátolják a belső felhalmozás lehetőségét, az állami költségvetés talpra állását. Az alacsony bérek révén nem lehet belső piacot teremteni saját termékeinknek (ez még akkor is így van, ha ez növeli a fáziseltolódás miatt az infláció veszélyét).

Nézzünk ezzel kapcsolatban néhány összehasonlítható számot:

A munkások nominális átlagbére a feldolgozó iparban

Ország	Év	Órabér	Pénznem
USA	1994	12,06	USA dollár
Kanada	1994	16,04	K dollár
Svédország	1994	88,60	korona
Norvégia (férfiak)	1994	106,12	korona
Németország (NSZK terület)	1994	24,58	márka
Írország	1994	6,29	font
Görögország	1994	10970,90	drachma
Franciaország	1994	45,65	frank
Finnország	1994	53,49	márka

Havibérek

Ausztria	1994	24743	schilling
Csehország	1994	6649	korona
Lengyelország	1994	5195	zlotyi
Magyarország	1995	38797	forint
Japán	1994	483000	yen
Izrael	1994	4428	új sékel

Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv 1995. KSH BP. 1996.

Ezek a folyamatok - ha az intézkedések a felszínen is történnek - a valóságban a gazdasági - pénzügyi folyamatok felszíne alatt zajlanak le, nem kérnek engedélyt a kormánytól, sem a bank elnökétől, tőlük függetlenül felszínre bukkannak, esetleg késleltetetten, vagy éppen gyorsabban. Végsősoron realizálódnak ezek a folyamatok az árak emelkedésében, a reálbérek, reálkeresetek csökkenésében. Mindenképpen felvetődik, hogy kik a folyamat haszonélvezői, illetve kik voltaképpen a vesztesei?

Ha a számokat vesszük szemügyre, nem kétséges, hogy az ország felnőtt lakosságának - túlzás nélkül - legalább 75 %-a vesztese ennek a folyamatnak és maximum 5-8 % lehet a haszonélvezője, ezek közül is az igazi nyertes a kb. 1%-nyi „elit” és a külföldi tőke.

Milyen prognózist tarthatunk indokoltnak az inflációra a következő 2-3 évre? Nehéz erre válaszolni, mert az optimizmus kék léggömbjét a kormány időnként felbocsátja. Most „mosoly-diplomáciát”, polgárbarátságot szeretnének folytatni. Sajnos, nehezen lehet értelmezni ezen modern auguroknak a nyilatkozatait.

Különösen figyelemre méltóak a „surányiadák”. Először is nem lehet elhallgatni a tényt, miszerint 1997-ben a kifizetésre kerülő kamatok nagysága több mint 820 milliárd forint lesz. Ez a központi költségvetés kiadásainak a 32,3 %-át jelenti és 2,5-szer akkora, mint a helyi önkormányzatok támogatására fordított összeg. Ha a költségvetés kiadásainak 1/3-át kell kamatként kifizetni, (különösen ha a deficit egyrészt államkötvény kibocsátásával fedezik), vajon ez mennyiben fékezi az inflációt és mennyiben növeli a társadalom stabilitását, különösen olyan helyzetben, amikor maga a kamatteher is növekszik?

Azt a kérdést nem is érdemes itt taglalni, hogy a magas kamatok kinek a zsebébe vándorolnak és melyek a forrásai? Nagyon úgy néz ki, hogy nekünk, a kisembereknek kell másokért a nadrágszíjat ismét összehúzni.

Változatlanul passzív a kereskedelmi és a fizetési mérlegünk is. A vámpótlékok csökkentése tovább fogja növelni a külföldi termékek versenyképességét. A mezőgazdasági termékek felvásárlási árai az elmúlt években jelentősen csökkentek (reálértékben), viszont a fogyasztói árak ezt változatlanul nem érzékelik. Ennek okát márpedig fel kellene tárni, ugyanis lehetőség van egy rejtett felvásárló szindikátus létrejöttére, amely biztosítja, hogy az EU-ból beáramló támogatott élelmiszeripari és más termékek, a kereskedelmi láncok monopolhelyzetét biztosítani tudja, ami továbbra is a forint gyengülése irányába hat, tovább erősíti az inflációs tendenciákat.

Ha az energia árak felzárkóztatása folytatódik az EU áraihoz, ennek kihatása a munkavállalók, a nyugdíjasok pénztárcáját fogja terhelni. De ez sokkal több annál, mint ami beépül a költségekbe és 2-3 %-os költség - s így áremelést von maga után. Tény, hogy az energia-árak emelkednek, tovább gyűrűző, hullámzó áremelést indít el úgy, ahogyan azt a múlt év decemberében is látni lehetett. Ugyanis ha csak 10 %-os energia áremelést is határoznak el, az energiát termelő módon felhasználók egészen a kereskedelemig 10 %-os általános áremeléssel kalkulálnak. Mindez olyan kísérő-szöveggel zajlik pl. a villamosenergia-iparban, hogy felzárkóznak az árak az EU áraihoz, kell, hogy közelítsenek, (ténylegesen Németország nyugati részének az energia áraihoz), miközben a magyarországi béreket változatlanul alacsonyan (annak 1/10-én) kívánják tartani. Ezzel egyidőben a munkanélküliek (a regisztrált, a rejtett és a falusi munkanélküliek) számát nem szándékoznak jelentősebben csökkenteni. Itt is mindjárt rá kell mutatni egy közvetlen összefüggésre, amit az egyik közgazdasági tankönyvben olvashatunk: amennyiben csökkentjük az inflációt, akkor visszafogjuk a gazdasági növekedést és szélesítjük a munkanélküliséget.

Jellemző, hogy Surányi György szerint: „a csökkenő ütemű inflációs pályán a drágulás havi (azaz nem évi átlagos) mértéke a meghatározó, a leszorítás üteme pedig nagymértékben függ a nominális bérek alakulásától.” (Világgazdaság 1997. február 20.) A nyilatkozat szerint havi

gazdálkodási intervallumban kívánatos számolni. De akkor a MNB miért nem havonta készít mérleget, miért évente? A költségvetés miért nem havonta készül? Paradoxális helyzet! Másrészt ezzel a kijelentéssel burkolt formában elismerik, hogy a számításnál a munka-értékelmélet alapján számolnak, más költségtényező, mint a nominál bér nem játszik szerinte szerepet a hazai inflációban. Elismerik azt is, - igaz kimondatlanul - hogy eddig az emberek (munkavállalók, kisvállalkozásba kényszerítettek, nyugdíjasok, fiatalok stb.) nagy részétől vonták el az anyagi értékek nagyrészét az infláció „felpörgetésével” és így csak elmúlt két évben kb. 500 milliárd forintot csoportosították át mások, - ki tudja kiknek a zsebébe. Ez több mint 600 „tocsik” egység. Ez az egyik igazán nagy tétel!

Nézzük meg az „Európai Dialógus” folyóirat 1997. évi 1 számát (amely a „magazin az európai integrációért” mottót viseli). A folyóirat 27. oldalán a következő adatokat találjuk az „Infláció” (egyéni fogyasztás csökkentő) című táblázatban:

Megnevezés	1995	1996	1997	1998
Magyarország	26,4 %	24,0 %	20,0 %	15,0 %

Ez azt mutatja, hogy azok, akik ezeket a számokat szolgáltatták nem egyeztették sem a kormánnyal, sem a pénzügyminiszterrel, sem a MNB elnökével, még az ipari miniszterrel sem! Lehet, hogy az EU szakértői már tudtak valamit, amit a jelenlegi magyar felelős vezetők nem? Végül is felmerülhet a kérdés, honnan irányítják a magyar politikát? 1996-ról ugyanis különböző adatok láttak napvilágot. Az előzetes tájékoztatás szerint az infláció - szervektől függően - 23,4 - 23,6 % között mozog. A végleges adatokat a KSH fogja prezentálni az év közepén.

A költségvetési tárgyaláskor 18 - 18,5 % inflációs adatokat jeleztek. Az Európai Dialógus folyóiratban ugyanakkor az EU lapjában ugyaner-

re az évre 20 %-os inflációval számolnak. Sőt, Meggyessy Péter és Surányi György egyszámjegű inflációt is lehetségesnek tart.

Valóban, egy ilyen méretű anarchiában minden lehetséges. A közgazdaságtan azonban a valószínűség-számításokra próbál alapozni. Ezt a valószínűséget kísérli meg közölni az Európai Magazin, amikor 15,0 %-ra becsüli az inflációt 1998-ban.

A vizsgálódások azt mutatják, hogy a jelenleg kibontakozó, a nemzetgazdaság felszínére kerülő neuralgikus folyamatok legfeljebb időleges megállást illetve stagnálást hoznak. Ennek fő oka, hogy a gazdaság ismét a választási csatározások fő színterévé válik, mégpedig anélkül, hogy szerkezetét, hatékonyságát, a belőle élő ember tömegigényeit és jövőjét összehangolná.

Az országnak nincs összehangolt iparfejlesztési koncepciója, nincs agárprogramja, nem láthatunk összehangolt, kevés célra összpontosított pénzügyi programot (a pénzügyi politika főként az adók bekasszírozására terjed ki), az infrastruktúra fejlesztésének is csak néhány mozaikját láthatjuk, hiányzik az oktatás, a nemzeti egészségügy átfogó programja. Így azután nem lehet a kormánynak népességnövelési és munkaerő-felhasználási programja sem, ugyancsak nincs területfejlesztési programja. Arról pedig még nem is szólnak, hogy a társadalmi feszültségek feloldásához stratégiára lenne szüksége az országnak (nem propaganda - vagy szólam programra.) Ezeket a feladatokat nem lehet elintézni az-
zal, hogy majd megoldja a piac vagy az EU. Mivel a piac 1/3-át a külföldi monopóliumok birtokolják, így természetesen elintézik ezt külföldön, a fejünk fölött.

Lehet tehát kék léggömböket eregetni és várni, hogy „üdvözülünk”, de nagyon úgy tűnik, a Kánaán még odébb van.

Amikor az inflációt vizsgáljuk, nem maga az infláció folyamata (növelése, vagy csökkentése) áll a vizsgálat gyújtópontjában, hanem a munkavállalók alapvető érdekei; azaz a reálbér (reálkereset) és a reál-

jövedelem. Mivel a kormány és a tőke az inflációt mint eszközt használja fel a kisemberek megsarcolására, ezért kell a vizsgálatnak nagyobb figyelmet fordítani erre a témakörre. Ezért is tartjuk nem kielégítőnek az Érdekegyeztető Tanácsban folyó tárgyalásokat, amely eddig szinte mindig a „munkavállalók képviselőinek” visszavonulásával ért véget és még azok számára is elégtelen „eredményeket” hozott, akiknek a reálbére alig, vagy egyáltalán nem csökkent. Végsősoron a reálbérek és reálkeresetek katasztrofális csökkenését legalizálták és ennek következményeit semmiféle „szenteltvíz” sem mossa le.

Nézzük meg pl. ebben az összefüggésben a következő adatokat:

Év	GDP.	Fogyasztói árindex	Reálbér
1988.	100,1	100,0	100,0
1990.	96,1	150,8	95,9
1991.	92,2	203,6	87,3
1992.	87,7	250,4	87,0
1993.	88,3	306,7	84,8
1994.	90,9	364,4	90,9
1995.	90,9	467,2	81,4
1996.	91,0	579,3	77,7
1997.	92,7	695,2	78,0
1998.	96,5	799,5	79,1

Forrás: Statisztikai Évkönyv 1995, Európai Dialógus 1997. 1., Magyarország az új Európában (Népszabadság MSzP kiadvány 32. old.).

Mindehhez hozzátehetjük, hogy az ami a mi sajátosan magyar jellegű gazdaságunkkal összefügg, háttérbe szorul. Az ország állampolgárai az ország cselédlépcsőjére és cselédfogyasztásra szorulnak. Tehát válto-

zatlanul szükséges az ország területi épségét, függetlenségét, állampolgárait előnyben részesítő gazdaságpolitika. Enélkül ugyanis a magyar gazdaságot, a magyar társadalmat aligha lehet integrálni a világgazdaságba.

Az infláció-ellenes gazdaságpolitikának eddig nem teremtették meg sem a gazdasági feltételeit, sőt mi több, még az eszközeit is kiiktatták. Ezért 2-3 éves hullámhegyek - és völgyek jelentkeznek a gazdasági életben. Azok az okok és elemek, amelyek a Horn - Bokros - Surányi csomagot kiváltották, sajnos, ma is működnek és az Ő szavaikkal élve „romlanak”, (export-import arány, kereskedelmi mérleg deficitje stb.) a megszorító lépések, inflációt gyorsító illetve lassító feltételek újra keletkezően vannak.

Alapvetően két lehetőség áll előttünk: vagy a Bokros - Surányi által kikövezett útra lépünk újra, az 1995. március 12. döntés sok lépésére nem volt szükség.

A harmadik lehetőség - új gazdaságpolitikai koncepciót kell kidolgozni, illetve végrehajtani, a tízmilliónyi magyar állampolgár érdekében. Ez látszik ma járható útnak a nehézségek ellenére is.

Talán soha ennyire nem volt időszerű Táncsics Mihály gondolata: „A kormány az országért van, tehát fölötte a nemzet mindenkor intézkedhetik.” (Táncsics Mihály: Politikai Hitvallás 1848. július 9. Magvető Bp. 1978. 21. old.)

4. Az érdekviszonyok és az infláció

A Népszabadság 1993. augusztus 27-i számában Horn Gyula pártelnök aláírásával egész oldalas választási ígéret jelent meg. Ebből az alábbi idézet: „Jóléti államot akarunk, amelyben nem fenyeget az ország kettészakadásának végleges veszélye, s amelyben a saját munkájukban élő emberek alkotják a nemzet meghatározó erejét.” „... megengedhetlen, hogy az átalakulás költségei tovább terheljék a társadalom

széles rétegeit... Elfogadhatatlan a reálbérek társadalmi szintű továbbcsökkenése.”

A felhívás - érthetően - rokonszenvre talált, végrehajtására is készek lettek volna a választópolgárok, ha nem a választásig lettek volna érvényesek az ígéretek. Igaz viszont, hogy „rendbe tesszük” az országot, 15-20 %-os reálbércsökkenést hajtanak végre, nem szerepelt az ígéretek között.

Úgy tűnik, hogy a Horn-féle programnak nagyon igaza van, amikor egyik fő ellenségnek a munkanélküliséget tekintette. „...Olyan állapotokat akarunk teremteni, hogy megálljon a munkanélküliség növekedése, egyszámjegyre csökkenjen a munkanélküliek aránya; hogy a munkanélküli lét a lehető legrövidebb ideig tartson.” (Idézet a fent említett felhívásból.) Valóban, a munkavállalókat az egyszerű embereket a munkanélküliség, a leszorított bérek és a reálbérek csökkenése sújtják. Ezt tetézi annak a nyomor-övezetnek a létrejötte (kb. 7 millió a létminimum körül, vagy az alatta élők száma), amely minden piacgazdaságot kísér vagy az anyaországban, vagy a befolyási övezetben. Ezért tartja a „Hajdú” Érdekvédelmi és Regionális Egyesület a biztonságpolitikában fő veszélynek a szociális problémákat és nem a külső katonai jellegű fenyegetéseket. Annál is inkább nem, mert külföldi csapatok tartózkodnak ma is hazánkban, vonulnak át az országunkon.

A munkavállalókat, kisembereket sújtja az elmúlt 4-5 évtizedben kialakított alacsony bérszínvonal is. A leszorított bérek következtében akkor jól lehetett eszközöket átcsoportosítani más célprogramokra: többek között beruházásokra, katonai programokra. Ennek viszont az volt az ára, hogy az oktatás, az egészségügy, a nyugdíj, a kultúra költségeit az államnak kellett vállalnia (úgy, hogy azokat a vállalatoktól elvonta), és viszonylag olcsón kellett vállalnia (a bérhez viszonyított színvonalon, vagy ingyen), a különböző szolgáltatásokat.

Most viszont az alacsony béreket akarják tartani, a leszorított bérek-ből fizettetni a felemelt árú termékeket, vagy szolgáltatásokat, pl. az orvosi ellátás, vagy oktatás.

Ebben a helyzetben érthető, hogy az infláció problémaköre súlyosabbá válik. 1950, de különösen az 1970-es éves eleje, főként 1989. óta súlyos és akut problémává vált. Ezt jól mutatják a számok is:

A fogyasztói árindex alakulása

Év	Egy keresőre jutó nettó nominál kereset	Fogyasztói	árindex	
1980	100,0	100,0	-	-
1981	105,0	104,6	-	-
1982	112,1	111,7	-	-
1983	116,6	120,0	-	-
1984	123,2	123,8	-	-
1985	133,4	138,8	-	-
1986	143,3	146,3	-	-
1987	154,7	158,7	100,0	-
1988	170,4	183,8	115,5	-
1989	201,4	215,4	135,1	-
1990	249,9	277,7	174,2	100,0
1991	313,8	374,9	235,1	135,0
1992	360,4	461,1	289,2	166,0
1993	447,9	564,8	354,2	203,4
1994	570,4	671,8	420,1	241,7
1995	641,7	860,2	539,3	309,8

Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv 1995. KSH. Bp. 1996. 86 és 314 oldalról.

Látható, hogy a pénz cseréértéke folyamatosan romlik, úgy mint az előző időszakokban. 1983-ban azonban jelentős fordulat történik. Ekkor haladja meg ugyanis az elmúlt másfél évtizedben először a fogyasztói

árindex növekedése a nettó nominál kereset növekedését, ettől kezdve az index növekedése nemcsak gyorsul - különösen 1989 után - hanem mind nagyobb a különbség a két index között. Így 1980-hoz viszonyítva a fogyasztói árindex 1990-ig 2,7 szorosára, 1995-ig 8,6 szorosára emelkedett. Ha csak egy évtizedet, vagy az utóbbi hat évet akarjuk figyelembe venni, akkor 1987-hez képest 1985-ig 5,4 szorosára és 1990-hez viszonyítva pedig 3,1 szorosára nőtt 1995-ig - a fogyasztói árindex. Mindez természetesen azt jelentette és jelenti, hogy a reálkeresetek 1983. óta folyamatosan és nagymértékben csökkentek, csökkennek, ami egyúttal azt is megmutatja, hogy mire jó az infláció!

Ez azonban még mindig a felszín, „szelíd eszköz” a jövedelmek átcsoportosítására.

Hazánkban az infláció állami intézkedések nyomán keletkezett és keletkezik. Így van ez 1997 elején is. A kormány asszisztálásával végrehajtottak egy energia áremelést, amelyet különböző módon lehet indokolni. Rendszeresen végrehajt a kormány valuta leértékelést (havi 1,2%-os), amely megdrágítja az importot (mint ismeretes a termelés import nélkül megbénulna, hiszen az energia- és nyersanyag igényt csak így lehet fedezni). Folyik az áraknak a nyugati árakhoz történő igazítása, miközben a bérek ilyen jellegű igazítása elmarad. A kormányzat bejelenti, hogy 18 % körüli infláció prognosztizálható az intézkedései nyomán és ezzel együtt az előirányzott bér- és nyugdíj-emelés nagyságát is közli. Erre a reagálás az, hogy már decemberben 20-25 %-kal kezdik emelni az árakat, ami az inflációs várakozásnak a felszínre törése a reálszférában.

Ebből az következik, hogy most sem, mint ahogyan az előző években sem lehetett kereseti, vagy bérinflációról, ezek inflációs hatásáról beszélni. Végül is felmerül a kérdés: mi az infláció valódi oka?

Erről általános elméleti fejtegetésre nincs is szükség. A lényeg, hogy miután a pénznek már nincs önálló értéke (mint például az aranynak),

ezért csereértékének csökkenése mindennapos veszély lett és csak nagy erőfeszítések árán tartható az infláció 1-3 % körül.

Számunkra fontosabb kérdés, hogy milyen közvetlen okok indukálják az inflációt?

1. Az egyik legjelentősebb tényező a központi költségvetés krónikus hiánya. (A költségvetési hiány lehetőségét még annak idején a 60-as évek „új mechanizmus” vitái során fogadták el, mint elvet.) Sajnálatos, hogy a pénzpiacra kibocsátott, az ehhez fedezetet teremtő Kincstárjegyek kamata - felhajtó és „tőke-elvonó” erejével csak növelte annak negatív hatásait.

2. A különböző támogatások (a termelői és fogyasztói támogatások) radikális leépítése, illetve szűkítése inflációs áremelésekben jelentkezett; annál is inkább, mert ezeket az összeget nem a fogyasztókhoz juttatták el, hanem az állam és a költségvetés önemésztő rendszerében veszték el.

3. Az inflációt erősítette a nyílt és rejtett nagy vállalkozói és menedzseri jövedelmek rendkívül gyors és nagymértékű emelkedése, illetve a jövedelmek átcsoportosítása a kevesebb keresletet támastók kezébe, valamint a külföldre áramoltatásuk megnövekedése.

Nézetem szerint a „feketepiac” által az államtól elvont jövedelem nem erősítette, (vagy csak kismértékben) az inflációt. Ugyanis az itt eladott termékek és szolgáltatások alacsonyabb áron kerültek forgalomba. Ezért, ezek - ha kicsit is - mérsékeltek a reálbérek csökkenését. A feketepiacra keletkezett plusz jövedelmen osztozkodtak a vásárlók valamint a „feketekereskedők”, miközben az utóbbiak extraprofitra tettek szert.

Azt legfőljebb agitációs érvnek tarjuk, hogy így többet kell fizetni az oktatásért és az egészségügyi ellátásért. A két területet nem a feketepiac, hanem az erre irányuló IMF-el egyeztetett kormánypolitika lehet-

lenítette el, akkor amikor a béreket alacsonyan akarja tartani, az így „felszabadítható” összegeket más területekre (főként profitokra) kívánja átcsoportosítani: hiteltörlesztésekre csak látszólag, hiszen eddig a privatizációs bevételek nagyrésze is elúszott.

4. Vannak azonban „örökölt” inflációs tényezők is. Az állami vállalatok magas adósságállományáról van szó, valamint az utána fizetett kamatokról. Az előző évtizedekben úgy határozták meg központilag egy vállalat forgótőkéjét, hogy az a szükséges tőkének a 20 %-a legyen, a többi 80 %-ra hitelt kellett felvenni. A vállalatot „elprivatizálták”, az adósság azonban az állam (vagy akkor még állami bankok) nyakán maradt. Ezzel az adóssággal pedig természetesen senki sem vette meg a vállalatokat, a bankokat. Így azután kb. 350-380 milliárd forintot kellett a bank - és hitel - konszolidációra fordítani. Ennek a pénzösszegnek az értéke mai értékre átszámolva meghaladja a kb. 1000 milliárd (1 billió) forintot. Ez az összeg az 1997. éves állami központi költségvetésnek mintegy felét teszi ki.

További inflációs tényezőként említhetjük még a személyi és tárgyi kapacitások - a működő tőke elmeinek kihasználtságát, illetve kihasználatlanságát. Ennek gyökerei egyrészt a keleti piacok leépítésében illetve leépülésében keresendő, másrészt a nyugat-európai piacokra történő külkereskedelmi áttérítés időigényességében, harmadrészt pedig a külkereskedelelem területének leszűkülésében, euró-centrikusságában, ahol erős, tőkeerős versenytársak találhatók, valamint a belső piacok mesterseges beszűkítésében is fellelhetők.

A hazánkba áttelepített adórendszer sajátosságaiban, a pénzügyi és adóellenőrzés költségeinek gyors növekedésében és ennek lyukas voltában.

Az infláció okainak vizsgálata arra utal, mivel a gazdaságunk továbbra is instabil és előreláthatólag hosszabb ideig az is marad, hogy az infláció megfékezése és egyszámjegyre történő leszorítása nem várható

a közeljövőben. Ez annál is inkább így van, mert a magyarországi infláció „kumulatív energiával” rendelkezik.

Az energiahordozók, nyersanyagok, alapanyagok, a költségvetés-bevételi igénye, valamint az eddig ingyenes, vagy alacsony térítési díjas szolgáltatások fizetőképessé tétele hosszú ideig napirenden lesz, az ilyen lehetőségekben nagyon találékony az osztrák monarchia kamarillai szemléletével rendelkező kormányzat. Mindez pedig „öngerjesztővé” teszi az inflációt. Végső soron a deficiten alapuló infláció szükségszerűen deficitet „termel”.

Az infláció miatt magasabb kiadások mindig előbb jelentkeznek, mint a bevételek. Az inflációs extraprofit nem az államnál, hanem a nagy export vállalatoknál illetve a magánbankoknál csapódik le. Az állami bevételeknél jelentős fáziseltolódás van a kiadások és a bevételek között, így a központi költségvetésnél a bevétel reálértéke elmarad a kiadásétól. Ebből kivezető út: az adó és az adójellegű terhek további növelése. A kérdés csak az, mely társadalmi csoportokat lehet további adóemeléssel megterhelni?

A vállalatok és a vállalati nyereséget közvetlenül terhelő adókat (így sem a társasági adókat, sem a vámot és importot terhelő adókat) emelni nem lehet; egyrészt a vámok nagyságát és az importadót nemzetközi egyezmények szabályozzák. Miután a kormány lelkesen, olykor már rögeszmeszerűen akar az EU-ba „masírozni”, eminensnek kell lennie. Harmadrészt az állam „kivonult” a gazdaság nagy részéből, így természetesen a haszonból sem részesedhet. Ezért kiút csak a lakosság azon részének a további „fosztogatása” lehet, amely valamilyen kapcsolatban áll a bevételi vagy a kiadási lehetőségekkel: a munkavállalók, a nyugdíjasok jövedelme, részükre, valamint a fiatalok és gyermekek részére nyújtott szolgáltatások igénybevételének csökkentése. A legnagyobb tételt itt az oktatás és az egészségügyi szolgáltatások képezik, tehát olyan területek, ahol elérhető, számbavehető az emberek, ahol töme-

gek vannak és ahol bizonyos kényszer alakult ki a szolgáltatás igénybevételére.

A költségvetés az inflációs hatások és „várakozások” miatt eleve „akaratlanul is” deficittel kerül szembe. A kiadások és a bevételek között többségében fáziseltolódás van. A kiadások többsége többnyire előbb jelentkezik, mint ahogyan a bevételek teljes összegükben befolyának. A bevételek emellett nominális szintvonalon jelennek meg, ugyanakkor kiadások a reálértékével kell számolni és az inflációs rátával felszorozni. Ha megfelelő adatok birtokában meg lehetne csinálni egy nemzetgazdasági input-autput mérleget, akkor valamelyest könnyebb, s ami fontos, biztosabb prognózist lehetne készíteni. Ilyen azonban nem készül, mert az adatszolgáltatás sértené a magántulajdon különleges jogait. Ezért nem lehet azt sem megnézni, hogy vajon mennyivel hatékonyabban, mennyivel kevésbé anyag - és energia takarékosabban működik a magángazdaság.

Az államnak ez a folyamat - a bevétel - kiadás fáziseltolódása, a költségvetési deficit, nem hoz külön hasznot, de a vállalatoknál, a közép és főként a nagyvállalatoknál, valamint a bankszférában extraprofitot biztosít.

Ez a folyamat a deficitet is kettőssé teszi (reál- és nominál deficit), a baj csak az, hogy mindig a nagyobb összeget kell a költségvetésnek kifizetnie, azaz a folyóáron számolt kiadást.

Az inflációs nyomásban nem kis szerepet játszik az infláció által igényelt pénzmennyiség kiáramlása. Ugyanis az inflációs áremelkedéssel is növekszik a forgalom biztosításához szükséges pénzmennyiség (ez a kisemberek oldaláról úgy jelenik meg, hogy drágulnak az árúk, a fizetésért kevesebbet tud vásárolni).

Természetesen a forgalomhoz szükséges pénzmennyiséget több tényező határozza meg (ezekre nem térünk ki részletesen). Amennyiben a pénz forgási sebessége nem változik (és általában normális körülmények

között nem szokott meglódulni), akkor a megnövekedett árösszeg határozza meg ezt a mennyiséget (mint említettük eltekintünk más tényezőktől). Ennek a nagyságát azonban csak a piac tudja „pontosan” meghatározni. A jegybank csak megbecsülni képes. Ebben az esetben a pénz két formáját kell a forgalom rendelkezésére bocsátani: készpénz formában és számlapénz formában (zsíró-pénz). Ezt a jegybank hitel formájában hozza forgalomba. Ennek révén és az infláció következtében nő a jegybank követelése az ügyfelei irányába és egyúttal a hozzá befolyó banki kamatok tömege is. Tehát a jegybank semmit nem veszít az infláción, sőt nyerhet rajta.

Ezért lehetséges pl. hogy az államkötvények kibocsátása révén pénzt vonhat ki a forgalomból, így a termeléstől is, fizethet érte magas kamatokot (ennek révén burkolt formában még a nehéz helyzetben lévő kereskedelmi bankot is megerősítheti). A jegybanknál azonban az infláció következtében veszteség is keletkezhet, ugyanis a saját valutát le kell értékelni a külföldi valutához képest. Nálunk többnyire ezért az árfolyamváltozás következtében előálló veszteséget a központi költségvetés megtéríti a jegybanknak.

Összefoglalva: az infláció növeli a jegybank hozamát, a leértékelés viszont nem okoz árfolyamveszteséget, azt a lakosság fizeti. Ebből jól látható, hogy a központi bank (MNB) kényelmes helyzetet biztosít magának.

A jegybank és a PM között viszont különleges a kapcsolat. Egyrészt a főrészesvényes maga az állam, másrészt a PM vezető szakemberei és a jegybank vezető szakemberei mindig ugyanabból az „elitcsoportból” kerülnek ki és egymás pozíciójára támaszkodnak. Ezért nem volt véletlen az sem, hogy amikor a Horn-Bokros-Surányi csomag egyrészét az Alkotmány Bíróság hatályon kívül helyezte, akkor Bokros Lajos kijelentette, hogy van más eszköz is. Nem véletlen tehát, hogy a fogyasztói árak éppen abban évben több mint 28 %-kal emelkedtek a pénzügyimi-

niszter rendkívül kreatív szakmai felkészültségének és politikai elszántságának következtében.

Mindig visszatetsző, ha azt hajtogatják: nincs más út, ez az egyetlen járható út. A közgazdasági folyamatok olyannyira bonyolultak, összetettek és sok kitörési pontot kínálnak, - különösen ha figyelembe vesszük, hogy emberi érdekek és cselekvések kristályosodnak ki benne - hogy egyedüli üdvözítő útra esküdni, nemcsak visszatetsző, hanem mindig is kételkedést ébreszt. Azt pedig végkép el kell vetni, amikor az intézkedést követő évben olyan nyilatkozatok hangzanak el, hogy „az élet igazolta az intézkedést”. Sajnos a gazdasági folyamatok hatásai csak évek múlva mutatkoznak meg és bontakoznak ki, minimálisan 3-5 év múlva, de az igazi hatás évtizedes időtávokkal mérhető.

Az infláció alakulásában jelentős szerepet játszhatnak a betéti (és a kihelyezési) kamatok. A kamatpolitika általában alkalmas lehet az infláció lassítására, (vagy éppen a megtakarítások fékezésére illetveallokációs terelésére). A kamatrátának normális körülmények között meg kell haladnia az inflációs rátát, ellenkező esetben a fölös pénzeszközöket nem érdemes a hazai bankokba helyezni, sőt, nem érdemes befektetni sem. A megfelelő kamatláb így ösztönözheti a megtakarítások összegyűjtését és különböző értékpapírokba történő lekötésüket.

Nálunk azonban egy legyengített gazdasággal állunk szemben, ahol magasak a betéti kamatok, így aztán a kihelyezési kamatok is magasak. (A MNB alapkamata már hosszú ideje 20 % felett van). A vállalatoknak nyújtott kereskedelmi hitelek is magasak, vagy nem vesz fel hitelt és akkor a termelést visszafogja, vagy kötvényekbe fekteti tőkéjének egy részét, mert a profitja jelentős részét megkapja így is. Ez pedig megint a termelés visszafogásával jár. Hazánkban a hitelek kamata 30% vagy afölött mozgott, illetve mozog. Ilyen esetben a vállalkozó profitjának jórészt a kereskedelmi bankok zsebelik be. Ennek következtében a tőkéjük megtérülése lelassul. Ez nemcsak a jelenlegi profit elvesztését

jelenti, hanem a jövőbeni technikai és technológiai elmaradás miatt a kedvezőtlen tökemegtérülést is konzerválja.

Mivel a hitelkamatok 30 % körül mozognak, nem véletlen, hogy a befektetők nagyrésze a gyorsan megtérülő ágakat részesíti előnyben: a kereskedelmet, a bankszférát, az élelmiszeripart. Nem véletlen az, hogy a mezőgazdasági termelésbe, főként ültetvényekbe, állattenyésztésbe kevésbé fektetnek be, kevésbé nyújtanak hitelt.

Az infláció vizsgálatával együtt újlag felmerül az államadósság problémaköre és az államadósság hatása az inflációra.

A gazdaság történetben erről köteteket lehetne írni. Ebbe a körbe tartozik olyan jelenség is mint pl. az USA helyzete. Az egyik olyan ország amelynek nagy az államadóssága (a külső és belső egyaránt), de viszonylag erős gazdaság áll mögötte, de különösen sokat nyom a latba, hogy ez dollárban jelenik meg, amely egyben nemzetközi fizetési eszköz is (a világpénz szerepét tölti be). Más a helyzet olyan ország esetében mint pl. Mexikó.

Természetesen hazánk esetében is inkább a második helyzet a jellemző. Az államadósság (akár belső, akár külső) már a keletkezésekor a teher nagyságával és kamatterheivel együtt inflációs hatást vált ki, ha másért nem, azért, mert a valuta csereértéke csökken, vagy mert a jövőbeli lehetőség korlátozására utalhat. Viszont ha az államadósság nem változik, a kamat és így a kamatterh sem, akkor közvetlen inflációs hatás nem jelentkezik.

Ha az adósságállomány csökken és a kamat is mérséklődik, akkor ennek elvileg antiinflációs hatásúnak kellene lennie.

Természetesen ezek az általános elvek hazánk nemzetgazdaságában nem egyértelműen jutnak érvényre. Az államadósság folyamatos növekedése és a növekvő kamatösszegek miatt állandó inflációs nyomás nehezedik a pénzgazdaságra, hiszen a fizetési mérlegünk passzív, a

kereskedelmi mérlegben az import magasabb mint az export; fizetési kötelezettségeink nagyobbak mint a követeléseink.

A hitelek törlesztése mindenképpen pénzeszközöket (tőkévé változtatható eszközöket) von ki az ország gazdasági vérkeringéséből. Ennek pedig jelentős inflációs hatása van.

Amennyiben törlesztjük a hiteleket, mint legutóbb a privatizációs bevételekből is tettük, ez fékezheti az inflációs árfelhajtást, késleltetheti a valutaleértékelést. Hazánkban ennek azonban semmi jele nem volt. Ez összefügg azzal, hogy a nemzetközi gazdasággal Magyarországot összekötő csatornák elnyelték ezt az összeget.

Hogyan hatnak a folyamatra, ha az államadósságot átváltoztatják „magánjellegű”, multinacionális vállalati adósságra?

Néhány közgazda kijelentette, - legutóbb Vértés András egyik TV vitaműsorban - hogy neki nem okoz az gondot ha a GE cég tartozik, az már nem államadósság. Látszólag ez igaz is. A folyamat mélyén azonban az jelentkezik - mint mindig - kinek kell kiizzadnia ennek az adósságnak a törlesztését? Mivel a multi-cégek gyárai önálló termelési egységek, ezért itt kell kitermelniük a náluk jelentkező adósságokat, az itt kitermelés a munkabérekben és az árakban realizálódik, ami viszont nem nagyon választható el a belső piacunktól, (még ha annyira nyitottak is vagyunk). Ezért nem lehet a multinacionális „magánjellegű hitelek” inflációs hatásától, az inflációra gyakorolt hatásától sem eltekinteni. (A kérdés ilyen kezelése és felvetése jellegzetesen mutatja, hogy a szűk pénzügyi szemlélet mennyire hajlamos az össz-nemzetgazdasági folyamatokat széttagolni, így egyes területek látszateredményeit az egész nemzetgazdasági folyamatra kiterjeszteni.

A lakosság jelentős részét sújtják - az egész nemzetgazdaság mellett - azok a folyamatok, amelyek rejtve jelentkeznek, így csökkentik a pénz vásárlóértékét.

Ez úgy jelentkezik, hogy a „vásárló” ugyanazért a pénzért kevesebb, vagy rosszabb minőségű áruhoz, szolgáltatáshoz jut, (nem is beszélve arról, hogy mind több kis gazdaságon, vagy háztartáson belül elvégzett munka üzleti szolgáltatássá alakul át, vagy éppen eladhatóvá változtatják. Erre jó példa a „műlevesek”, „műételek” megjelenése és terjedése, a fagyasztott kész-ételek stb.)

Tehát egyes tevékenységek valódi áruvá alakulnak át, pl. a háztartásokból, más tevékenységek eredményének a minősége romlik és a vele kapcsolatos szolgáltatások válnak lehetetlenné, vagy drágává, (gondolok itt olyanra, mint a cipők minősége, javítása).

Mindezekon túl gazdaságunkban túl sok a monopolhelyzet. Csak néhány példát: villamos energia termelése és szolgáltatása, gázszolgáltatás, vízszolgáltatás és szennyvíz-elvezetés és tisztítás (csatorna szolgáltatás stb). A monopolhelyzetre különösen jó példa a csatornadíjak kialakítása: mindenki az elhasznált víz arányában fizet. (Eleve feltételezik, hogy minden vizet elhasználunk és az szennyvíz lesz, pedig iszunk, főzünk, virágot és kertet öntözünk stb.) Tehát eleve kevesebb vizet engedünk a csatornába, mint a csapból. Ha ezt figyelembe is vennék, akkor az árat emelnék fel azzal, hogy így 1 köbméter szennyvíz tisztításának több a költsége. Nem választhatunk, mint fogyasztók és az árat így ránk kényszerítik. Hasonló a helyzet a villamosenergiával is. Eddig a költségek részletes elszámolását senki sem hozta nyilvánosságra, pedig közügről van szó. Az is tarthatatlan, hogy a hálózati természetes veszteségeket egyformán fizettetik meg, ahol hosszabb vezetéken jutnak el a fogyasztókhoz - pl. tanyákon - a veszteségek nagyobbak, de ezt a nagyvárosok sűrűn lakott részeire úgy terhelik mint a ritkábban lakottakra.

Sajnálatos, hogy nincs olyan erős kormányzat, amely a monopolhelyzettel szembe merne szállni, (jellemző, hogy az USA-ban érzékenyen reagálnak olyan helyzetekre, amely alkalmas arra, hogy a versenyt korlátozza).

Különösen jó példája a zsarolásnak az, ahogyan a villamosenergia szektor viselkedik. A forintot havonta 1,2 %-kal leértékelik. Ez negyedévente 2-5 %-kal megemelheti az import költségeit, (miután az olcsó energiát adó erőművet nem építettük fel). Tehát negyedévenként árat kellene rendezni, ezzel egyes kormányzati „szakértők” is egyetértenek, sőt az Energia Hivatal is. Elkerülhetetlenül felmerül egy kérdés, ismerik - egyáltalán az érdekeltek a cégek költséggazdálkodását? Eddig az összeszavont mérlegadatokon kívül semmi nem ismerhető meg! A részletes és tételesen költségáfordításokat a fogyasztó miért nem ismerheti meg? Miért nem nyilvánosak a felülvizsgálatok és miért paraván mögöttiek az alkuk?

Sokan figyelmeztették a Kormányt az energiaszektor privatizációjának a buktatóira, és most itt az első „zsarolás”, vagy újabb áremelés előkészítése a sajtó segítségével. (Sőt ennél több - a kormányzat elleni politikai nyomás eszközeként is felhasználható!) Mindezek egy nem látható inflációs folyamatot hoznak létre.

Ez azonban még szélesebb ennél. Egy adott színvonalon a munkabér (vagy ha úgy tetszik a kereset) reálértéke mennyiben változik; mit foglal magában, Mint már említettük az alacsony munkabéreknek egyenes következménye volt az ingyenes oktatás (az oktatási felszerelések és gyermekholmik alacsony árai stb.) az ingyenes egészségügyi ellátás (még a paraszolvenciával együtt is) a kedvezményes kamatozású hitelek stb. Ezek megszüntetése és a bérek változatlanul hagyása a pénz csereértékét gyorsan rontják és ahogyan teszik meg az ezt érintő intézkedéseket, inflációs hullámzások kiindulópontjaivá válnak.

A villamosenergia árak negyedéves emelésével együtt nyilatkozták egyes illetékesek, hogy így el lehet érni rövidesen az EU energia árait. A baj csak az, senki nem teszi hozzá, hogy a kereseteket is pl. a németországi, vagy a franciaországi szintre kellene emelni!

Ha az egészségügyi ellátást nézzük, akkor vegyük csak alapul a 10000 kórházi ágy megszüntetését, (az IMF-nél vállalta a kormány). A

végrehajtás sajnos teljes dilettanizmust tükröz. Nemcsak azért mert vannak területek, hogy 100 kilométerre, vagy többre található a kórház, hanem maga a módszer is; „az itt is - ott is valamennyit” elv. Ugyanis a közzgazdák között - ilyenek dolgoznak a PM-ben is - közismert, hogy vannak állandó költségek és vannak változó költségek. Az állandó költségek teszik ki - becslés szerint - a kórházaknál a költségeknek több mint a felét (50 %). Ilyen pl. a fűtés, az energia felhasználás, karbantartás, felújítás. Ha a kórház konyháján főznek, akkor az egész tűzhelyrészlet fűtik fel, stb. Vagy ilyen az épületfenntartás. Ezt ugyan el lehet hagyni egyszer - egyszer, de az ilyen „bűnért” később duplán kell fizetni. Állandó költség a vízfelhasználás, takarítás, fertőtlenítés stb.

Ezek az állandó költségek nincsenek ágyakhoz „kötve”, akkor is jelentkeznek, ha megszüntetik az ágyakat, vagy éppen üresen állnak. Tehát a költségcsökkentésnek ez a módszere dilettánszágot is tükröz.

Mennyi a megtakarítás? 1,5 milliárd forint, jelentik ki, azaz 2 „tocsiknyi” egység, a teljes költségvetésnek pedig 0,75 %-a. A hatásain, következményein és nagyságán el lehet gondolkozni, azoknak is akik ajánlották, azoknak is, akik végrehajtották.